

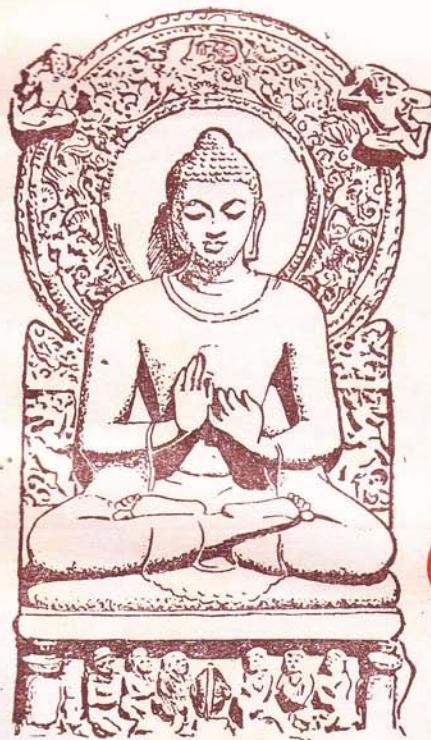
तमौ तस्स भगवतो अरहतो सम्मा सम्बुद्धस्स

आनन्द भूमि

THE ANANDA-BHOOMI

The only oldest Buddhist Monthly Magazine of Nepal

नेपालको एक मात्र पुरानो बौद्ध मासिक पत्रिका

BUDDHA JAYANTI ISSUE

२५३० ओं बुद्धजयन्ती
(बैशाख पूर्णिमा विशेषांक)

स्वाया प्रही

बुद्धसम्बत् २५३०

नेपाल सम्बत् ११०६

वर्ष १४

बैशाख पूर्णिमा

वछलाथ्व

अंक १

विक्रमसम्बत् २०४३

1986 A. D.

Vol 14

बैशाख

May

No.1

तैयारी चाउचाउ

WAI WAI

4-in-1 Noodles

स्वादिलो

तुरुन्तै बन्ने

सस्तो

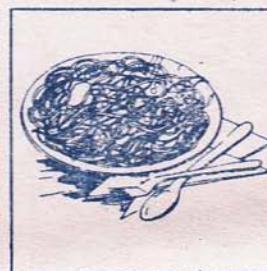
स्वास्थ्यवर्धक

मिश्रण, चीया र वाइ वाइ खाजा

दिन भरी को थकाई पाइ, एक कचौरा
वाइ वाइ सुप तपाइले चाहेको जस्तो।

स्कूल बाट फर्केका केटाकेटीलाई वाइ वाइ
जस्तो खाजा अरु केसी हुन सक्दैन्। गती को खानामा पाहना आउदै छन्।

हुन सक्छ।

तपाईंलाई मनपर्ने थाई
चाउचाउ अब नेपाल मै बन्न थालेको छ।
मीठो! स्वास्थ्यवर्धक! वाइ-वाइ तैयारी
चाउचाउ तपाईंको पैसा को बूरा सदुपयोग।

वाइ वाइ

चाउचाउ एक परिकार अनेक

उत्पादक : नेपाल थाइ फुइस शा. लि. मैन्दु, काठमाडौं, नेपाल

थाई प्रिजर्भड फूड फैक्ट्री कं. लि. शाइलैण्डको सहभागितामा स्थापित

आनन्दकुमार

प्रधान—सम्पादक
भिक्षु कुमार काशप
सम्पादक
सुवर्ण शाक्य
सम्पादन—सहयोगी
भिक्षु सुशीभन
ध्यावस्थापक तथा प्रकाशक
भिक्षु मंत्री
सदस्य—सचिव
आनन्दकुटी विहारगुठी
पत्रव्यवहार
आनन्दभूमि
पो. ब. नं. ३००७
स्वयम्भू, काठमाडौं
फोन नं २-२४४२०

महावग—विनयपिटकबाटः—

“चरथ भिक्खुवे चारिकं बहुजन हिताय
बहुजन सुखाय लोकानुकम्पाय अत्थाय
हिताय सुखाय देवमनुस्सानं। देसेथ भिक्खुवे
धर्मं आदिकल्पाणं मञ्ज्ञेकल्पाणं परियोसान
कल्पाणं सात्थं सम्बद्धजनं केवलं परिपुण्णं
परिसुद्धं ब्रह्मचरियं पकासेथ ।”

भिक्षुहरू ! बहुजन हितको लागि, बहुजन सुख-
को लागि, विश्वमाथि दयाको लागि, देव र मनुष्यहरूको
हित, सुख र कामको लागि संचार गर । भिक्षुहरू !
आरम्भ, मध्य र अन्त्य समयसम्म कल्पाण हुने धर्मको
अर्थ र भाव सहित उपदेश दिएर सम्पूर्ण परिशुद्धि
ब्रह्मचर्य (धर्म) को प्रकाश गर ।

विद्याहौन मूर्ख मौनव्रत धारण गर्दैमा ऋषि बन्दैन । जसले तराजु लिएर दुबै लोकलाई
तौलेर उत्तम विचारतत्वलाई ग्रहण गरी पाप गर्दैन त्यस्ता पुरुष मुनि कहलाइन्छ ।

बौद्धदर्शनको रूपरेखा

-आचार्य भिक्षु अमृतानन्द महानायक महास्थविर, बैद्युक

चित्त भनेको मुटुको आधार लिई उत्तम हुने एक ज्ञानतत्व हो । यसलाई मन, मनेन्द्रिय, मनायतन, र विज्ञान पनि भन्नाछन् । व्यवहारमा जेसुकं भने तापनि बुद्धधर्मका ग्रन्थहरूमध्ये अभिधर्म (अभिधर्म) को धर्मसङ्ग्रहण भन्ने ग्रन्थले चित्तको विषयमा यस्तो परिभाषा उल्लेख गरेको छ ।

अभिधर्म भनेको, पालि विपिटक साहित्यमा, दर्शनका विशिष्ट कुराहरू भन्नौं वा परमार्थका कुराहरू भन्नौं – उल्लेख भएको एक खण्डको नाम हो ।

“कुन चाहिँ धर्महरू चित्त हुन् ?”

“चक्षुविज्ञान, थ्रोत विज्ञान, प्राणविज्ञान, जिव्हा-विज्ञान, कायविज्ञान, मनोधातु, मनोविज्ञानधातु – यी सात धर्महरू तं चित्त हुन् ।”

“कुनचाहिँ धर्महरू चित्त होइनन् त ?”

“वेदानास्कन्ध, संज्ञास्कन्ध, संस्कारस्कन्ध, सबै प्रकारका रूपहरू र असंस्कृत धातु (असङ्खेत्रा धातु) – यी धर्महरू चित्त होइनन् ।”

(धर्मसं. पृ. २६४, ३१९)

यहाँ असंस्कृत धातु भनी कुनै हेतुबाट नबनिएको निर्विलाई भनिएको हो ।

‘धर्म’ भन्ने शब्द पढ्दा हामी साधारण मानिसहरूको मनमा इवास्स ‘धर्म’ र ‘पाप’ भनिने ‘धर्म’ भनिएको होला भन्ने जस्तो लाग्न सक्छ तर यहाँ चाहिँ थ्यो अर्थ होइन ।

‘धर्म’ शब्दको अर्थ बडो व्यापक छ । पालि-साहित्यमा स्वभाव, प्रकृति, तत्त्व, पदार्थ, वस्तु, विषय,

यथार्थ, सत्य, वास्तविक, नवशिलिने स्वभाव, मन, कारण र गुण आदिको अर्थमा पनि ‘धर्म’ शब्द प्रयोग भएको पाइन्छ । अतः यहाँ जुन ‘धर्म’ शब्द प्रयोग छ सो वालिकै अनुरूप भएको छ । धर्म-पाप भन्ने अर्थमा होइन ।

अभिधर्मविटकको सार निचोरी रचना गरिएको आचार्य अनुरुद्धको “अभिधर्मदुसङ्गहो ” अर्थात् अभिधर्मार्थ संग्रहमा चित्तको स्वरूपलाई विभाजनगरी सारांशको रूपमा उनानब्बे (८८) वटा र व्याख्यानको रूपमा एक सय एकाईल (१२१) वटा चित्तहरू निर्धारण गरी देखाइएको छ । बृह्माण्डका सबै प्राणीहरू यी चित्तहरूको मित्र पर्न आउँछन् । कुनै पनि प्राणी यी चित्तहरूको बाहिर हुन सक्दैन । सो चित्त विभाजन यसरी बुझन सक्नुपर्छ :–

- (क) १. कामावचर कुशल चित्तहरू अर्थात् कामलोक विषयहरूमा विचरण गर्ने चित्तहरू – द
२. सहेतुक कामावचर विपाक चित्तहरू अर्थात् हेतु सहितका कामलोकविषयहरूमा विचरण गरी फलदिने चित्तहरू – द
३. सहेतुक कामावचर क्रियाचित्तहरू अर्थात् हेतु सहितका कामलोक विषयहरूमा क्रिया मात्र गर्ने चित्तहरू – द

जम्मा २४ बटा ।

(च) १. रूपावचर कुशल चित्तहरू अर्थात् रूपलोक
विषयहरूमा विचरण गर्ने कुशल चित्तहरू
-५

२. रूपावचर विपाक चित्तहरू अर्थात् रूपलोक
विषयहरूमा विचरण गरी फलदिने चित्तहरू -५
३. रूपावचर क्रिया चित्तहरू अर्थात् रूपलोक
विषयहरूमा क्रियामात्र गर्ने चित्तहरू -५
जम्मा १५ बटा ।

(ग) १. अरूपावचर कुशल चित्तहरू अर्थात् रूप
नदेखिने विषयहरूमा विचरण गर्ने कुशल
चित्तहरू -४
२. प्रारूपावचर विपाक चित्तहरू अर्थात् रूप
नदेखिने विचरण गरी फल दिने चित्तहरू
-४

३. अरूपावचर क्रिया चित्तहरू अर्थात् रूप
नदेखिने विषयहरूमा क्रिया म व गर्ने चित्तहरू
-४

जम्मा १२ बटा ।

(इ) १. लेकुत्तर कुशल चित्तहरू अर्थात् लोकोत्तर
चित्तहरू -४

२. लोकुत्तर विपाक चित्तहरू अर्थात् लोको-
त्तर फल दिने चित्तहरू -४
जम्मा ८ बटा । सम्पूर्ण गरी जम्मा ५६
बटा ।

यी ५६ चित्तहरूलाई अभिधर्मको भाषाले
'शोभन चित्त' भन्दछन् ।

(ब) १. लोभमूल चित्तहरू अर्थात् लोभ प्रधान
भएका चित्तहरू -८

२. द्वैषमूल चित्तहरू अर्थात् द्वेष प्रधान भएका
चित्तहरू -२

३. मोहमूल चित्तहरू अर्थात् मोह प्रधान भएका
चित्तहरू -२

जम्मा १२ बटा ।

यी १२ चित्तहरूलाई अभिधर्मको भाषाले
'अकुशल चित्तहरू' भन्दछन् ।

(च) १. अकुशल विपाक चित्तहरू अर्थात् अकुशल
फल दिने चित्तहरू -७

२. अहेतुक कुशल विपाक चित्तहरू अर्थात्
हेतु नभएका कुशल फल दिने चित्तहरू
-८

३. अहेतुक क्रियाचित्तहरू अर्थात् हेतु नभएका
क्रिया मात्र गर्ने चित्तहरू -३

जम्मा १८ बटा ।

यी १८ चित्तहरूलाई अभिधर्मको भाषाले
'अहेतुक चित्तहरू' भन्दछन् । यसरी जम्मा
चित्तहरूको संख्या ८६ हुन्छ ।

स्रोतापतिसारं, सकूदागामीनार्गं, अनागामीनार्गं र
अरहत् मार्गलाई प्रयत्नधारा, द्वितीयधारा, तृतीयधारा तथा
चतुर्थधाराले गुण गर्दा सोह (१६) मार्गं चित्तहरू हुन
आउँदछन् । अनि यसमा सोह (१६) बटा फलचित्तहरू
थप्दा ३२ बटा चित्तहरू हुन्छन् । माथिका ८६ चित्त-
हरूमा यी ३२ बटा चित्तहरू थप्दा जम्मा एक सय
एकाइस (१२१) बटा चित्तहरू हुन्छन् । (अभि.ध. सं.)

अभिधर्मर्थसंग्रहमा देखाइएका उपर्युक्त कुशल-
चित्त, अकुशलचित्त र अव्याकृत (= न कुशल न
अकुशल) चित्तहरूलाई धर्मसङ्गणिले कुशला धर्मा,
अकुशला धर्मा र अव्याकृता धर्मा अर्थात् कुशल

धर्महरू, अकुशल धर्महरू र अव्याकृत धर्महरू भनी
चित्तकण्डमा उल्लेख गरेको छ ।

‘यसपछि निवेपकण्डमा र अत्युद्धारकण्डमा एक
एक विषयलाई लिएर प्रश्न उत्तरको रूपमा व्याख्या
गरिएको छ । जस्तै (निवेपकण्ड पृ. २२६) –

(क) “कतमे धम्मा कुशला ?” अर्थात् कुनचाहिँ
धर्महरू कुशल हुन् ? ‘तीणि कुशल मूलानि- अलोभ,
अदोसो, अमोहो, तं सम्पयुक्तो; वेदनाक्खन्धो, सञ्जाक्ख-
न्धो, सञ्चारक्खन्धो, विज्ञाणक्खन्धो; तं समुद्गुन
कायकम्मं, वचीकम्मं, मनोकम्मं – इसे धम्मा
कुशला ।’

अर्थात् – कुशल हो मूल कारण भएका अलोभ,
अद्रेष, अमोह र त्यपले युक्त भएका वेदनास्कन्ध,
संज्ञास्कन्ध, संस्कारस्कन्ध, विज्ञानस्कन्ध; त्यसबाट
उत्पन्न भएका कायकम्म, वचनकम्म र मनःकम्म- यी
धर्महरू कुशल हुन् ।

(ख) “कतमे धम्मा अकुशला ?” अर्थात् – कुन
चाहिँ धर्महरू अकुशल हुन् ?

“तीणि अकुशलमूलानि- लोभो, दोसो, मोहो,
तदेकठु च किलेसा; तं सम्पयुक्तो; वेदनाक्खन्धो, सञ्जाक्ख-
न्धो, सञ्चारक्खन्धो, विज्ञाणक्खन्धो; तं समुद्गुन
कायकम्मं, वचीकम्मं, मनोकम्मं – इसे धम्मा अकुशला ।”

अर्थात् – अकुशलको मूल कारण भएका लोभ,
द्रेष, मोह, केही क्लेशहरू; त्यपले युक्त भएका वेद-
नास्कन्ध, संज्ञास्कन्ध, संस्कारस्कन्ध, विज्ञानस्कन्ध;
त्यसबाट उत्पन्न भएका कायकम्म, वचनकम्म र मनःकम्म
यी धर्महरू अकुशल हुन् ।

(ग) “कतमे धम्मा अव्याकृता ?” अर्थात् –
कुनचाहिँ धर्महरू अव्याकृत (=कुशल पनि अकुशल
पनि नभएका हुन् ?

“कुसलाकुसलानं धम्मानं विपाका कामावचरा,
रूपावचरा, अरूपावचरा, अपरियापन्ना; बेदनाक्खन्धो,
सञ्जाक्खन्धो, सञ्चारक्खन्धो, विज्ञाणक्खन्धो; ये
च धम्मा किरिया नेव कुशला नाकुशला न च कम्म-
विपाका; सबैं च रूपं, असञ्चाता च धातु इसे
धम्मा अव्याकृता ।”

अर्थात् – कुशल र अकुशलका फलहरू जस्तै
कामलोक विषयहरूमा विचरण गर्नेका फलहरू, हप-
लोक विषयहरूमा विचरण गर्नेका फलहरू. नदेखिने
रूपलोक विषयहरूमा विचरण गर्नेका फलहरू, अपरि-
यापन्नहरू (=चार मार्ग र चार फलहरू); वेदनास्कन्ध,
संज्ञास्कन्ध, संस्कारस्कन्ध, विज्ञानस्कन्ध, अनि जुन
धर्महरू क्रिया मात्र हुन् जुन न कुशल हो, न अकुशल
हो, न त कर्मफल हो; सबै रूपहरू तथा असंस्कृतधातु
(=निर्वाण) यी धर्महरू अव्याकृत हुन् ।

अत्युद्धारकण्ड (पृ. २६५)मा भनिएको छ –

(क) “कतमे धम्मा कुशला ?” अर्थात् – कुन चाहिँ
धर्महरू कुशल हुन् ?

“बतूमु भूमिसु कुसल- इसे धम्मा कुशला ।”
अर्थात् – चार भूमिको कुशल- यी धर्महरू कुशल
हुन् ।

(ख) “कतमे धम्मा अकुशला ?” अर्थात् – कुन
चाहिँ धर्महरू अकुशल हुन् ?

“द्वादस अकुसलचित्तुपादा-इसे धम्मा अकु-
शला ।” अर्थात् – बाह्यवटा अकुशल चित्त उत्पत्तिहरू
– यी धर्महरू अकुसल हुन् ।

(ग) “कतमे धम्मा अव्याकृता ?” अर्थात् – कुन
धर्महरू अव्याकृत हुन् ?

“चतूमु भूमिसु विपाको, तीमु भूमिसु किरि-
याव्याकृतं, रूपं च, निवानं च – इसे धम्मा
अव्याकृता ।” अर्थात् – चार भूमिहरूको फल, तीन
भूमिहरूका क्रिया र अव्याकृत, रूप र निवाण- यी धर्म-
हरू अव्याकृत हुन् ।

प्रदूषण र परिशुद्धि

-मुरारिकृष्ण शर्मा
ताहाचल, काठमाडौं

“धर्मलाई यदि मनको शुद्धि र शीलको साधन बनाउन छोडेर अन्य विश्वासमा आधारित तुल्याइयो भने त्यो अनुचित हो।” (मिहिन निकाय १:४:८) भगवान् बुद्धले उपर्युक्त शब्दहारा मानव जीवनलाई सदा जीवन्त राख्न जन्मदेखि मृत्यु पर्यन्त परिशुद्धिको निरन्तर क्रम चालु राख्नु आवश्यक मात्र होइन अनिवार्य छ भन्ने कुराल ई बढी मात्रामा जोड दिनुभएको छ भन्ने स्पष्ट हुन्छ। मनमा सूज रूपमा उछिरहने बातावरणीय प्रदूषणलाई क्षण क्षणमा स्वतः समाप्त गर्ने यान्त्रिक प्रकृयाजन्य प्रयास बिना शुद्धत्व प्राप्त हुँदैन र शुद्धत्व बिना शील प्राप्त गर्न सकिंदैन भन्ने भगवान् बुद्धको धारणा र उपदेशले धर्मको प्रथम शब्दार्थ धारणा होइन, मनको परिशुद्धि हो भन्ने कुरा यकीन हुन आउँछ। परिशुद्धिको क्रममा शारीरिक, मानसिक र भावनात्मक परिशुद्धिका अतिरिक्त आचार शुद्धिको पनि महत्वपूर्ण स्थान छ भन्ने धारणाबाट भगवान्ले पञ्चशील (१) प्राणातिपात विरति (हिसाबाट बच्नु), अदत्तादान विरति (चोरीबाट बच्नु), (३) काम मिथ्याचार विरति (काम र मिथ्याचारबाट बच्नु), (४) मृष्टबाद विरति (झूठबाट बच्नु), (५) सुरामेरय प्रमादस्थान विरति (लागू पदार्थबाट बच्ने) को सिद्धान्तमा आधरित धर्म ने धर्मको यथार्थ बोध सिद्ध हुन

सबै भन्ने स्पष्ट गर्नुभएको छ।

यो संसारमा प्रवेश गर्ने मानव-जीवनको प्रथम चरण आमाको गर्भसिय हो। मल, मूत्र, रजबोर्यले अत्यन्त प्रदूषित आमाको गर्भमा १० महीना रहेदा शरीरमा कति दोष टाँसिएका होलान्? हुन त आमाको गर्भ यो संसारभन्दा पनि अत्यन्त ठूलो अर्क संसार हो। त्यो संसारमा १० महीना भित्रमा सूक्ष्मतम अवस्थामा रहेको मानव शुककीट १० पौण्डसम्म ठूलो

भई ६० लाख गुणा विकास गर्दैछ, जब कि जन्म भई-सकेपछि मानिसको काया यस संसारमा १५-२० गुणा मात्र विकास हुन्छ। यस अर्थले आमाको गर्भको गुरुत्व स्पष्ट हुँछ। तथापि त्यो गर्भमय संसारमा दृष्टिगत दोषहरू पनि त्यतिकै परिमाणमा धेरै होला। भन्ने सहज

अनुमान गर्न सकिछ । त्यो अवस्थामा टाँसिसएर आएका दोषहरू मध्ये प्रवृत्ति दोषले यो संसारमा मानिसलाई धेरै सताउछ । मज्जिम निकायका अनुसार भगवान्‌ले प्रवृत्ति दोषमा काम र लोभ (अविद्या), द्वेष र हिसा (ब्यापाद), चञ्चलता र उच्छृङ्खलता (औद्धत्य कौकृत्य), सन्देह र द्विविधा (विचिकित्सा) अकर्मण्यता र आलस्य (सत्यामिद्ध) गरी पाँच अवस्था दर्शाउनु-भएको छ । यो पञ्चम दोषयुक्त मनमा धर्मले निवास गर्ने प्रश्न ने उद्देश्य त्यसकारण यो दोष निवृत्तिको प्रयास नै सबभन्दा पहिलो धर्म हो जुन धर्मलाई मानवधर्म-को रूपमा प्रस्तुत गर्न सकिन्छ ।

भगवान् बुद्धले एकदिन वशिष्ठसेण कुरा गर्दै भन्नुभएको थियो— ब्रह्माको तिमी कुरा गर्दछौ, के तिमीले आफ्नो आँखाले यसलाई देखेका छौ ? या अरु-लाई देखाउन सकछौ ? यदि होइन भने तिमी अन्धोको पक्ति जै गइरहेका छौ । तिम्रो सारा प्रलाप बेकार छ (तेबिज्ज सुन्त, दीर्घनिकाय १.१३) यो कथनमा भगवान्-ले ब्रह्माको परिकल्पना अथवा अस्तित्वको यथार्थको कुनै आलोचना अथवा समालोचना गर्नुभएको होइन । बहाँको भनाइ त यत्तिकै छ कि मानिसले आफ्नो मनको परिशुद्धिको प्रकृया पूर्ण गरी शील प्राप्त गर्ने क्षमता आर्जन नगरेसम्म यथार्थको चिन्तन गर्न सक्दैन । यसकारण मानिसको प्रथम धर्म नै परिशुद्धि र शील प्राप्त गर्नु हो । हुन त यसका कनिष्ठ कालीन महायान दार्शनिक नागार्जुनले भगवान् बुद्धको सिद्धान्त र उपदेश-लाई सापेक्षतामा आधारित गरेर हेरे र शून्यवादको प्रतिपादन गरे । प्रत्येक वस्तु कुनै कारणबाट बन्दछ, त्यसकारण कारणबाट अलग गरिएमा त्यो वस्तु शून्य हुन्छ । (माध्यमिक सूत्र २४.१६) अर्थात् वस्तुहरू

कारणमा आधारित हुने हुनाले यसको बेगलै अस्तित्व छैन भन्ने कुरा गर्दा भगवान् बुद्धले दर्शाउनुभएको उपर्युक्त प्रवृत्तिजन्य दोषहरू पनि वातावरणीय कारण-मा आधारित भएको ले त्यो दोषको यथार्थ प्रौचित्यपूर्ण छैन भन्ने दर्शन पुगेको छ तर नागार्जुनले शून्यवादको प्रतिपादन गरेर कुन धर्म, कुन सिद्धान्तको बोध गराउनु-भएको छ अथवा भगवान् बुद्धको सिद्धान्तको कुन अर्थ-मा व्याख्या गर्नुभएको छ भन्ने स्पष्ट हुन्दैन । अर्को तर्फ भगवान् बुद्धका उपदेशहरू सबैमा नै धर्मलाई धारणा गर्ने पृष्ठभूमिको सूजना नै प्रथम धर्म हो, यसमा दोष निवृत्ति, चित्त शुद्धि र सदाचारको पालना गर्नु नै प्रथम धार्मिक आचरण हो भन्ने भावार्थ स्पष्ट हुन्छ ।

प्रवृत्ति शुद्धिको व्याख्या धेरै लामो छ । धर्मपद, अप्यमाद वर्ग २ मा रामो रजो न च पन रेणु बुच्चति, दोषो रजो न च पन रेणु वुच्चति, मोहो रजो न च पन रेणु वुच्चति भनेर राग, द्वेष र मोहलाई पनि मैलो भनिन्छ, धूलोलाई माल मैलो भनिएको होइन भनेर चित्तवृत्तिको विकृतिलाई औल्याएर परिशुद्धिको निपित आव्हान गरिएको छ । वेदवेदान्तले पनि ‘सत्यशूद्धो ध्रुवास्मृतिः’ भनेर राग, द्वेष, मोहजन्य पर्दा हटाएर परमार्थको साधन गर्न आव्हान गर्दछ । राग, द्वेष र मोह संस्कार-जन्य वातावरणका दोष हुन् । यो दोषहरूको काण्णमा अनेक कुरा दर्शाउनुको साथै आहार, विहार (संगाती) को महाव पनि दर्शाइएको पाइन्छ । ‘आहार शुद्धो सत्य शुद्धिः भनी वेदान्तले मानिसको दैनिक आहारको मूल्याङ्कन गरेको छ भने ‘अन्नमयं हि सोऽयो मनः ।’ भनेर छान्दोग्य उपनिषद् (६।४।४) ले मस्तिष्कको स्थिरता तथा विकासको निमित्त र त्यसलाई सदा सिद्धित अवस्थामा राख्नको लागि अन्न अर्थात् आहार नै सर्वो-

भैरव कुरा दशाएको छ भने भगवान् बुद्धले आपना चाल्याहृष्मा चाल गरी चिक्खहृष्मो निम्ति आहार निष्ठिको विशेष नियमहृष्मके व्याख्या गर्नु भएको छ । उसी कालावरणले भावनाहृष्मा धेरै प्रभाव पनें हुनाले असल वालावरण र असल साथी संगातीको महत्व पनि छैन चालिए ॥ ४ ॥ भगवान् बुद्धले बसको निम्ति संघ'-को विशेष व्यवस्था ने गर्नु भएको छ र बुद्ध (ज्ञान), धर्म (ज्ञानवरण) र संघ (संगाती) ने बुद्धले प्रतिपादन गर्नु भएको धर्मको प्रथम चरण हो भन्ने स्पष्ट दर्शन्छ ।

बुद्धको ग्रन्थ हो दोषप्रवृत्ति अथवा व्यभिचार । जल शुद्ध हुन्छ, यस्ते दुध पनि शुद्ध हुन्छ तर दुधमा जल चित्ताएर वेत्तियो भने जल पनि अशुद्ध भयो, दुध पनि अशुद्ध हुन्छ । यहाँ व्यभिचार अर्थात् कुनियत जलावेता भएको हुनाले दोष देखियो । मिश्रण यदि अर्थ-पूर्ण र शुद्ध विचारबाट भएको छ भने शुद्ध हो अन्यथा अशुद्ध हो । जस्तो दुधमा चिनी मिसाउनु अशुद्ध होइन, शुद्ध हो । यस्ते मानिसको कृयाकलाप, धारणा विचार रहनसहन आदि सबैमा शुद्धाशुद्धको आपने किसिमको परिमाणा छ । अर्को कुरा यो स्पष्ट छ कि मानिसको चित्तवृत्ति एक टेपरिकिङ्गरको 'टेप' हो त्यसमा यदि

प्रदूषणयुक्त विचारहृष्म भरिएका छन् भने शुद्धतत्त्व त्यहाँ हुने सक्दैन । अर्थात् शुद्धतत्त्व त्यसमा भनुँ छ भने त्यस-मा भएको अशुद्धतत्त्वलाई 'मेट्नु' अनिवार्य नै हुन्छ । भगवान् बुद्धले मानिसको मनमा भरिएको कुसंस्कार, कुभावना र त्यस परिपूष्टमा धारणा गरिएको अन्ध धर्म-आचरण रूपि दोषहृष्मलाई हटाएर चित्तलाई परिष्कृत गरी रथाँ पञ्चशीलको आदर्श प्रतिस्थापन गर्नुँ नै धर्म हो अर्थात् धर्मको पृष्ठभूमि हो भन्ने कुरा दर्शाउनुभएर आपनो धर्मप्रचार गर्नु भएको होइन, मानवधर्मको यथार्थ-लाई दर्शाउनुभएको हो । वहाँको यो परिशुद्धिको सिद्धान्त दर्शनशास्त्रको योगसूत्रसँग पनि मेल खाल्छ । त्यो सूत्रमा "बुद्धि-सत्त्वपुरुषयो शुद्धिसाम्यः कंवल्यम् ।" अर्थात् बुद्धितत्त्व र पुरुषतत्त्वको शुद्धि-साम्य भएपछि कंवल्य लाभ हुन्छ भनिएको छ भने भगवान् बुद्धले पनि आपनो उपदेशमा आत्मपरिष्कृत गरी धर्मचिरण गर्ने व्यक्तिलाई यो लोक र परलोक दुर्बैतिर सुगति र आनन्द प्राप्त हुन्छ भनी व्याख्या गर्नु भएको छ । [“इधनन्दति पेजनन्दिति, कतपुञ्जो उभयत्थ नन्दति ..... इत्यादि (धर्मपद)] इति ।

किन्तु हासो किमानन्दो निच्चं पज्जलिते सति ।
अन्धकारेन ओनद्वा पदोपं न गवेसथ ॥

सदा सर्वदा रागादि अग्नि प्रज्वलित भइरहेको यस लोकमा के हाँस्नु ?
के आनन्द लिनु छ र ? अन्धकारले ढाकिराखेको यस संसारमा अझै पनि
प्रदीप-प्रकाशलाई खोज्न जानुपर्दैन र ?

- भगवान् बुद्ध

विशेष जानकारी

हात्रो यस पीयूषवर्षी औषधालयमा हरदिन शयका शय निको पारिराखेका रोगहरूः—

अम्लपित्त, कमलपित्त, बातरोग मधुमेह, प्रमेह (पिसावको रोग) पेटको रोग, मुटु

कलेजो फियोको रोग, दम खोकी, अलकाई, आइमाईको श्वेतप्रदर, रक्तप्रदर आदि

पाठेघरका सबै प्रकारका रोग, गानु गोला, शूल आदि सबै रोग, निर्मूल

भैरहेको प्रत्यक्ष छ ।

पीयूषवर्षी औषधालय

महाबौद्ध, मासंगल्लो
फोन नं. २२३६६०

हिन्दूधर्मग्रन्थहरूको वर्तमान रचना बौद्ध अभ्युदय पछिको हो

-भद्रत बोधानन्द महास्थविर

विद्वान् स्थविर भद्रत आनन्द कौसल्यायन आपनो जातकको अनुवादको पहिलो खण्ड पृष्ठ २४-२७ मा लेखनुहुन्छ-

“जातक कथा—संग्रह शुद्ध भारतीय साहित्य अणुको ले अबौद्ध साहित्यका कथाहरूमा पनि साम्य अथवा दसको प्रभाव देखिनु स्वाभाविक हो । त्रिपिटकमा न महाभारतको कहिँ उल्लेख छ, न रामायणको । बुद्धको जाग्रत्पासका अरु कुनै साहित्यहरूमा पनि उल्लेख छैन । जिबि जातक जस्ता अनेक कथाहरूले महाभारतमा ठाउँ दाल्दृका छन् । रामायणमा बुद्धको नाम आएको छ—(बवाहि चोरः स तथा हि बुद्धस्तथागतं नास्तिकमालं चिद्धिः ॥ तस्मा द्यः शक्यतमः प्रजानान् नास्तिको नामिनुच्छि बुधः रथात् ॥ अयोध्या काण्डम् ॥ काण्ड ३४) । यति मात्र होइन सारा रामायण जातक, देवधर्म जातक आदि केही जातक लिएर संकेतो देखिन्छ । यो साम्य कसरी भयो ?

सामान्य मानिसहरूको भनाइ छ कि महाभारत र रामायण वति ज्यादै पुरानो-ग्रन्थ हो कि त्यसमा कुनै को उल्लेख दाएमा त्यसलाई पछि थपेको नै मान्य-कर्ता बक्ता को भनाइ छ कि महाभारत, रामायण केही ज्ञानको परम्परा प्राचीन भएतापनि त्यस

का सम्पादकहरूले सम्पादन गरेको बेला धेरै पटक यसमा धेर थोर मिलाउने गरेका थिए । यसले महाभारत, रामायण र जातकहरूमा यदि कुनै कुरा साम्य देखिएमा यो जातक-वथाहरूके देन हो ।

हाम्रो अनुमान छ कि केही अंशमा त अबौद्ध र बौद्ध साहित्य दुबै एक परम्पराका ऋणी हुन् । प्राचीनकालको कथा-साहित्य आजको जस्तो स्पष्टरूपले बौद्ध र अबौद्धमा छुटिएका थिएनन् । त्यसबेला एक कथाले बौद्धहरूको हातमा बौद्ध-रूप अनि अबौद्ध कलाकारहरूको हातमा परे अबौद्धरूप धारण गरेको देखिन्छ ।

तैपनि यति त भन्न सकिन्छ कि ‘शक’ काल सम्ममा महाभारत र रामायणको आपनो वर्तमान रूपमा त अस्तित्व देखिन्छ न प्रचारने । सारा देशमा महाभारत र रामायणको कथा घर घरमा भरहने, तर समकालीन साहित्यमा त्यसको बारेमा केही कुनै उल्लेख नहुने, यस्तो हुन सक्दैन । डा. भण्डारकरको भनाइ छ कि पतञ्जलिको महाभाष्यसम्ममा रामको नाम छैन र न कुनै प्राचीन शिलालेखमा—(There is no mention of his (Ram's name in such a work as that of Pata-

njali, nor is there any old Inscription in which it occurs . Vaishnavism Saivism etc by R. G. Bhandarkar p 66) .

सात्त्वारणतया रामायण महाभारतभन्दा प्राचीन सम्प्रज्ञने गदंछ, तर कुरा उत्तो छ । श्री धर्मनिन्दजी कोशास्मीको भनाइ छ कि रामचन्द्र र त्यसको अयोध्यानगर दुवै भारतीय हुनुमा शंका छ । रामायणलाई छोडेर पतञ्जलिको समयसम्म पनि कुनै प्राचीन संस्कृत-ग्रन्थमा अयोध्याको नाम आएन ।”

हिन्दी ‘महावंश’ को पांचौं पृष्ठमा वहाँ भन्नुहुन्छ कि ‘सिहल अथवा लंकाको नाम लिंदमा भारतमा राम र रावणको कथा याद आउँछ । भारतीय इतिहासमा जहाँ जहाँ राम र रावणको कथाको उल्लेख आउँछ ती सबैलाई हामी अभ्यासदश बुद्ध पूर्वकाल भनी मान्ने गाउँ । तामिल साहित्यमा विद्यमान यस प्रकारका केही सूचनाहरूको उल्लेख श्री एस. कृष्णस्वामी आयङ्गरले आपनो एक ग्रन्थमा गन्दु भएको छ- (Some contribution of South Indian to Indian culture p.69) पाठकले जान्न चाहला कि सिहल-इतिहासमा कहीं राम रावण कथाको उल्लेख छ कि छैन ? त्यसको उत्तर हुन्छ ‘छैन’ । सिहलमा ‘विजय’ पुग्नु पहिले यहाँ यक्षहरूको आवादी थियो, जसलाई परात्त गरेर विजयले लङ्घामा आपनो राज्य स्थापना गन्यो । लङ्घाको इतिहासमा रावणको लङ्घा र त्यसलाई जित्ने रामको कुनै समर्थन छैन । राम-रावणको कथाको शुद्ध ऐतिहासिक समर्थन गर्ने कुनै सामग्री नै अहिलेसम्म भारतीय इतिहासिको उपादान-सामग्रीमा पनि पाइएन ।”

रायबढादुर पं. गौरीशङ्कर श्रोता आपनो ‘राजपुतनेका इतिहास’ को पहिलोखण्डमा भन्नुहुन्छ— “बौद्ध र जैन धर्महरूको प्रचारबाट वैदिकधर्म लाई हानि भयो, यतिमात्र होइन त्यसमा परिवर्तन समेत गर्नुपन्यो अनि त्यो एक नयाँ सांचोमा ढालेर पौराणिक धर्म बन्न पुग्यो । त्यसमा बौद्ध र जैनको मिल्दो जुल्दो धर्म-सम्बन्धी धेरै नै नयाँ कुराहरूले प्रवेश गरे । यतिमात्र होइन, बृद्धदेवको गणना विष्णुका अब्रतारहरूमा भयो अनि मांसमक्षणको पनि धेरेजसो निषेध गरियो ।”

काशी-विश्वविद्यालयका दर्शनाध्यापक पं. भीखनलाल आवेद्य एम. ए., डी. लिट्ले ‘श्रीयोगवासिष्ठ’ को रचना-काल विषयमा आफूले रचेको ‘वासिष्ठ दर्शन-सार’ मा लेख्नुहुन्छ—

“यो ग्रन्थ कहिले लेखियो होला भन्ने यस विषयमा धेरै नै मतमेद छ । एकातिर पुरानो यो मत छ कि यो ग्रन्थ आदि कवि श्री बालमीकिले रचना गरेको हो । अर्कोतिर आधुनिक विद्वान् चौधौं-ते-हों [Farquhar: Religious Literature of India p. 228], बाहौं दशौं [Shiva Prashad Bhattacharya: a paper on the probable date of Yogavasistha in the Proceedings of the third oriental Conference, Madras p. 554] अथवा नवौं शताब्दी [Winter-nitz Geschicte de indischeu Litterature Vol 111p. 443 note] भा यसको रचनाकाल बताउँछ ।” लेखकले आपनो अंग्रेजी पुस्तकहरू [philosophy on Yogavasistha र Yogavasistha and its philosophy] मा यी सबै मत

मा विचार गरेर यसको खण्डन गरेको छ, र यो मिठ्ठ गरेको छ कि योगवासिष्ठ अबश्य ने शङ्कुर, गौडपाद र भर्तहरिको समयभन्दा पहिले लेखेको होला । यी लेखक-हरूमा योगवासिष्ठको सिद्धान्तहरूको धेरे ठूलो प्रभाव परेको छ र यिनीहरूका ग्रन्थहरू (विवेक चूडामणि, स्वात्म-निरूपण, आत्मबोध, शतश्लोकी, अपरोक्षानुभूति माण्डूक्य कारिका, बैराग्यशतक, र वाक्य प्रदीप) मा योग-वासिष्ठको श्लोक तथा त्यसको छाया पाइन्छ । लेखकको यो मत छ कि योगवासिष्ठ अबश्य ने भतूहरि (जुन कि ६५० ई. सं. मा मन्यो) को समयभन्दा पहिले लेखेको होला । यस (योगवासिष्ठ) ग्रन्थमा योगाचार र माध्यमिक बौद्धमतका सिद्धान्तहरू समावेश र सम्बन्ध छ । यसेले यसलाई हामी यी मतहरू (योगाचार र माध्यमिक) को प्रचारभन्दा पहिले लेखेको भनी कहिलयै भान्न सकिन्न । कालिदासको मेघदूतमा छाया पनि एक ठाउंमा (६/२११६।२-३) यस ग्रन्थमा पाइन्छ । पहिलो प्रकरणको पहिलो सर्ग पढेपछि ने यो थाहा हुँठ कि श्री वात्मोक्ते लेखनुभएको ग्रन्थको कैयो आवृत्ति भैसकेको छ । महाभारत अनुशासन पर्व (२१५-६) बाट यो पनि थाहा हुन्छ कि अबश्य ने कुनै यस्तो ग्रन्थ थियो होला जसमा वसिष्ठका मतहरूको उल्लेख रहो होला । यी सबै विचारबाट यस्तो थाहा हुँठ कि श्री वात्मोक्ते लेखनुभएको कुनै ग्रन्थ थियो,

जसको पुनः उद्धार अथवा पुनर्लेखन कवि कालिदासको समयभन्दा पछि प्रति भर्तृहरिको समयभन्दा पहिले भयो ।

चाहे जहिले लेखेको होस, यसमा अलिकति पनि शंका छैन कि यस ग्रन्थको प्रभाव वेदान्त-सिद्धान्त प्रतिपादन गर्ने लेखकहरूलाई धेरे परेको थियो । माथि लेखेका ग्रन्थहरू बाहेक योगवासिष्ठको प्रभाव सुरेश्वरा-चार्यको मानसोल्लास, विद्यारण्यस्वामीको जीवन्मुक्ति विवेक र पञ्चदशी, नारायणभट्टको भक्तिसागर, प्रकाशात्माको वेदान्त सिद्धान्त मुक्तावली हठयोग-प्रदीपिका र रामगीता आदि ग्रन्थहरूमा श्री योगवासिष्ठको सिद्धान्त र अक्षरसः श्लोक पाइन्छ । यतिमात्र होइन, गहीरो खोज गरेपछि लेखकहरूलाई यो थाहा भयो कि १०८ उपनिषद् मध्ये धेरै ने उपनिषद् यस्ता छन् कि सर्वका सर्व अथवा कुनैमा बैही भाग (प्रधान भाग) योगवासिष्ठका चुनिएका श्लोकहरूबाट ने बनाएका छन् अथवा त्यसमा कहिं कहिं योगवासिष्ठका श्लोकहरू ने पाइन्छ । यस्तो थाहा पाइन्छ कि पुरातन समयमा हस्तलिखित पुस्तकहरू भएको ले र यो ठूलो ग्रन्थ योगवासिष्ठ पनि सजिलै नपाइने भएको ले मानिसहरूले यसबाट आफ्नो आफ्नो हचि अनुसार श्लोकहरू छानेर त्यसको नाम उपनिषद् राखेका थिए । (क्रमशः) ★

अनु. गजराज वज्राचार्य

यं परे सुखतो आहु तदरिया आहु दुखतो ।

यं परे दुखतो आहु तदरिया सुखतो विदु ॥

साधारण लोकजनले जुन कुरालाई सुख भनिआएका छन् त्यस्ताई आर्य, सन्त, सत्पुरुषले दुःख भनेका छन् । आर्य, सन्त र सत्यपुरुषले जुन कुरालाई सुख भनैका छन् त्यस कुरालाई साधारण लोकजनले दुःख भने गरेका छन् ।

- गौतम बुद्ध

२५३० दै

बुद्ध-जयन्ती

सकल प्राणी मात्रया कल्याण जुइमा धका :

दुनुगलंनिसें

“भिन्तुना”

आफुलाल अवाले

रामलाल अवाले

तुम्बाहा, भेलाछै, ललितपुर ।

फोन नं. ५-२१८८१, ५-२१२८६

नामस्ते रिंह !

जिमिला छितः धाय् हे लोमना चवंगु का । आल्सोनियम व ताम्चनया थलबल
 मदुधका: छि लिहाँ शाय् मालि मवुत ।
 प्रेसर कुकर, वाटर फिल्टर, लात्याय्गु व मसलाचुल्हुइगु मेसिन, मेन्तुल, लालटीन
 ममःख्वः, स्टोभ, काँटा, चम्चा, स्यांगि, गिलास व प्लाष्टिकयागु फुकक हलंज्वलंया
 निम्ति जिमिथाय् छकः दुस्वः शासँ ।

नमस्ते स्टोर्स

१०/४५८ केल मासंगा:, फोन ल्या: २-२३७१८

२५३० औं

बुद्ध-जयन्तीको

उपलक्ष्यमा सुखद

हार्दिक शुभकामना

कृष्ण पाउरोटी ग्रा. लि.

कमलपोखरी, काठमाडौं ।

फोन. ४-११४५३, ४-१००६७

२५३० दँ

बुद्ध-जयन्ती

सकल प्राणी मात्रया कल्याण जुइमा धका:

दुनुगलंनिसें

“भिन्नतुना”

नठदसिद्धि एण्ड सन्स प्रा. लि.
 कथ: फाइबर ग्लास उद्योग प्रा. लि.
 काठमाडौं र्यानीटरी स्टोर्स
 सिद्धिको इण्टरप्राइजे
 दि कंक्रिट मेसिनरी वर्क्स प्रा. लि.

काठमाडौं

फोन २-२१८८०, २-१४७२६, २-१३०२७

‘यज्ञा नरानं रतनं’

२५३० औं बुद्ध-जयन्तीको

शुभ-कामना !

विश्वजनमानस

प्रज्ञामय होस् ।

आनन्दकृती विद्यापीठ
आनन्दकृती कन्या विद्यापीठ

स्वयम्भू, काठमाडौं

फोन : २-२११६३, २-२२४९९. २-२०१६३

मैत्री हस्तकला उद्योग र अशिश हस्तकला उद्योग

२५३० सौं बुद्ध जयन्तीको

सुखद उपलक्ष्यमा समस्त शान्तीप्रेमी जनमा हार्दिक

शुभकामना व्यक्त गर्नुका साथै शान्तिका अग्रदूत

बुद्धका मूर्ति तथा विभिन्न देव देवीका मूर्ति

चाहिएमा सम्पर्क राख्नु हुन अनुरोध गर्दछ ।

प्रोप्राइटर :

श्री काजीरत्न शाक्य

क्र. ५२१११६

सम्पर्क स्थान :

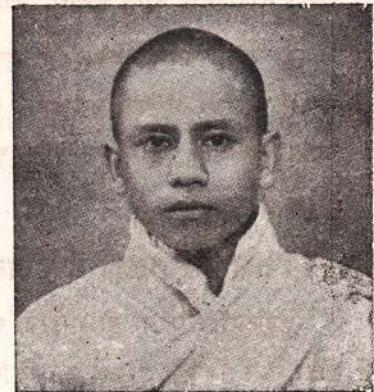
ओकूबहाल, महाबौद्ध

ललितपुर - ६

जिल्ला पोष्ट वर्स नं. २७

नेपाल ।

धर्म मरेको छैन

धर्म भनेको मानिसको मूल्य बदल्ने गुण र चिन्ह हो । पशु र मनुष्यमा फरक छुट्ट्याउने गुण यही न हो । खानु सुत्नु, भय र मैथुन यो चार काम पशुहरूले पनि गछन्त तर पश्चामा धर्म देखिँदैन । मानिसमा विवेक बुद्धि र धर्म हुन्छ । विवेक बुद्धि र धर्म रहेन भने मानिस पनि पशु समान नै हुन जान्छ । पहिले पहिलेदेखि मानिस असल पनि छन् कमसल पनि छन् । आजभोलि जस्तै पहिले पनि स्वार्थीहरू थिए । आफ्नो दोषलाई नसुधारिकरन अर्काको दोष मात्र देखारहने बानि मानिसमा यिथो भन्ने कुरा बौद्ध जातक र अरु प्रवृथहरूमा उल्लेख भएको पाइन्छ । तंपनि धर्मचेतना भएका मानिस पहिलेदेखि अहिले पनि छैन्दै । पापको भन्दा धर्मको शक्ति बलियो । किनकि जीवन शान्तदूर्बक निर्वाह गर्ने को लागि धर्म (न्याय) नभै नहुने भन्ने धेरेको विश्वास हो । शान्तिको लागि धर्म (इमान्दारी) नभै नहुने कुरा भनी संज्ञाउनको लागि उदाहरण स्वरूप बुद्धकालीन घटना र अहिलेका घटनाहरू दर्शाई यहाँ धर्म मरेको छैन भन्न खोजिएको छ । धर्म चिरस्थायी गर्न पूजा-पाठको सँगै सेवाभाव पनि नभै नहुने कुरा बिसंनुहन्न ।

सुख र दुःख आ-आपनो काम (कर्म) अनुसार हुन्छ । काम रास्तो छ भने, मन चोखो छ भने धर्म बलियो हुन्छ र स्थायी हुन्छ । अरुलाई उपकार हुने

(भिक्षु अश्वघोष)

काम गर्छ भने पहिले पाप गरेको भए पनि त्यक्तो काम-ले पापकर्मलाई मिटाइदिन सबै भन्ने महामानब गौतम बुद्धले भन्नुभएको हो ।

यस्स पापं करं कर्म कुसलेन विद्योपति

सो मं सोकं पमासेति अवभायुत्तोब चन्दिमा ।

संसारमा धेरे पापीहरू छन् तर उनीहरू सधैं पापी बनिरहेका छैनन् । पछि सज्जन भएर गएकाहरू पनि छन्, यसरी चोखो मनले धर्म (उपकारको काम) कर्म हुन सके पापलाई अवश्य मिटाइदिन सकिन्छ, विश्वास-पात्र दश सकिन्छ । रिसाहा र शागडालु मानिस सज्जन हुने र कलह छिटो शान्त हुने भएको धर्मले गर्दा हो ।

यस्ता धर्मको व्याख्या भएको शिक्षात्मक लेख र पुस्तक पढनु र छापेर प्रचार गर्नु पनि धम नै हो किन-भने यस प्रकारको पुस्तक पढेर मानिसहरूमा धर्मचेतना जागृत हुन सक्छ । त्यसले गर्दा शान्तिको बातावरण फैलिन्छ । अनि शान्ति हुन सक्छ ।

मानिस धर्म-कर्ममा लागे तापनि व्यवहारमा स्वार्थपनको मन बदले, देखिँदैन र दाजु भाइका बीच सम्पत्तिको लागि झगडा भएको छ, छोराले आमा बाबुद्वारा आफूलाई सम्पत्ति नदिई बैझान ग-यो भन्ने गुनासो गरिएको छ । उत्तिक पंसा राखी साझा गरेर व्यापार गर्दा साथीले बैझान

गन्धो भन्ने कु।। पनि आइरहेको छ । आफूले जन्माएका छोरा छोरीहरूले वास्ते गरेनन् भन्दछन् । यी कुराहरू लिएर न्याय, सत्य र विवेक हराएर गयो, त्यसेले धमं मन्यो भन्ने धेरै भएका छन् । तर धमं मरेको छैन । उदाहरण स्वरूप केहो बुद्धकालीन र बर्तमान घटना प्रस्तुत छ -

छोराले आमालाई घरबाट धपाइदियो

बुद्धकालीन घटना हो । ऐउटा परिवारमा आमा र छोरा मात्र थिए । छोराले धेरै दुःख कष्ट गरी खेती गरेर आमाको सेवा गर्दैयियो ।

एक दिन आमाले सोचिन्- 'मेरो एकलो छोरा । ऊ धेरै दुःख कष्ट सही कमाएर मेरो सेवा गर्ने । उसलाई साथी चाहियो । उसलाई विवाह गरिदिनुपन्थ्यो । तब आधा काम बुहारीले गरिदिन्छ । अर्न उसको लागि काम हलुका हुन्छ । म बूढी भए । नातिको मुख हेरेर मन्न पाए सुगति पुगिन्छ ।' एक दिन छोरालाई बोलाएर उनीले भनिन्- 'छोरा, तिमो एकल छौ, धेरै काम गरेर घरमा पनि देखेरेख गर्नुपर्छ । तिमीलाई एकजना साथी भए सजिलो हुनेछ । तवर्णं तिमीलाई विवाह गरिदिन लागेको छु ।'

छोराले भन्यो- 'आमा के कुरा गर्नुभएको ? म अहिलेतम्म बलियो छु, भरखर बोस बाईस बर्पको छु । काम गर्नलाई गान्हो मान्दिन । विवाह गर्न हतार नगर्नुस् । विवाह गरिसकेपछि अहिले जस्तो यस घरमा शान्ति हुनेछन् । कलह हुन सक्छ । मलाई पनि बोझ र पीर बढ्छ । पछि पछुताउनुपनेछ' छोराको कुरै नमुनी आमा चाहिले बुहारी ल्याइदिहाल्न । "नयाँ कुबोले राम्रोसंग बढारिन्छ ।" मने ज्ञे दुहारीले पनि राम्ररी काममा सधाइदिन् । एक वर्ष जति पछि सासु

र बुहारीका बीच मन मुताब हुन थाल्यो । कलह शुरू हुन लाग्यो । आमाले छोरालाई भन्न लागिन्- "तिचो स्वास्ती खराब छे ।" स्वास्ती भनिन्- "तिचो आमा खराब छिन्" छोरा चाहिँ धर्मसंकटमा पन्थ्यो । कसको कुरा सुन्ने ! आमा चाहिँ आपने जिदीमा अगाडी थिइन् । बुहारी माथि गुनासो गर्न छोडिनन् । बुहारीले पनि बूढीलाई घरबाट नधपाई घरमा शान्ति हुँदैन भनि ढिपो कस्त लागिन् । यसरी कचकच सुन्नुपर्दा छोरा चाहिँलाई दिक्क लाग्यो । विवाह गरिएर यी बूढीले आफैले दुःखको बोउ रोपिन् । एउचोटि त दुख भोग दिनु जाति छ भनी रिसको झोकमा आमालाई घरबाट निलिदियो ।

आमा चाहिँ पाटीबास भइन् । भीख मागेर खान थाली । 'विवाह गरिन भन्दाभन्दै छोरालाई बुहारी ल्याइदिए । स्वास्तीको कुरा सुनी त्यस्तो क म गर्ला भन्ने कसलाई थाहा थियो ? छोरामा धर्म र विवेक बुद्धिरहेन' भनी आमा चाहिँ कराउँदै हिँडन लागिन् ।

उता घरमा छोरा र बुहारी दुर्बेजना खूब खुशी छन्, आनन्दित छन् । कुरा भयो रे बूढी रहन्जेलसम्म घर नरक जस्तो थियो । निकालिदिएपछि स्वर्ग जस्तो भयो । कस्तो हलुङ्गो छ । यस्तो कुरा गरिरहेको अरुले सुने । त्यही कुरा पाटीमा बसिरहेको बूढीको कानमा पुग्यो ।

छोरा र बुहारीहरूको कुरा थाहा पाएर बूढी बोक्सी-ले बके ज्ञे कराउन थालिन्- 'ए ! आमालाई घरबाट निकालेर छोरा बुहारीले आनन्द भयो भन्ने यस संसारमा धर्म रहेम, धर्म भन्यो ।' माटोको कप्टेरोमा केही सामान राखी 'धर्म भन्यो ! धर्मलाई श्राद्ध गर्नुपन्थ्यो' भनी पागल जस्तो कराउँदै मसानतिर बरातिंदै हिँडिन् ।

ऐकजना बूढ़ीको पठि पछि हिँडिरहैको बटुवालै
तो बूढ़ीलाई बहुलाही जस्तो ठानी नजीक गई सोध्यो—
'बूढ़ी आमा, के भनेर कराइरहेकी ? धर्म मन्यो
भनेको के हो ?'

बूढ़ीले जनिन्— 'कै गर्नु, आफूले जन्माएको छोरोले
पनि स्वास्नोको कुरो सुनेर मलाई घरबाट निकालि—
दियो । त्यतिमात्र हो र मलाई निकालिसकेपछि उनो-
हुलाई अनन्द भयो रे । आमालाई घरबाट निकालेर
छोरा बुहारीले आनन्द भयो भन्ने जमाना आएपछि घस
संसारमा धर्म मरेन त ? त्यसेले धर्मलाई आढ़ गरे
पनि हुन्छ भनी आढ़ गर्न हिँडेको ।'

त्यो बटुवाले भन्यो— 'बूढ़ी आमा, तपाईंको छोरा त
सारे चाण्डाल पो रहेछ । त्यस्तो दुष्टलाई म मारिने
दिछ ।'

छोरालाई मार्ने कुरा सुन्नासाथ 'मेरो छोरालाई न
मार, मेरो छोरालाई नमार' भनी कराउन थाली ।

त्यस मानिसले भन्यो— 'बूढ़ी आमा, धर्म मन्यो
भनेको होइन ? आमालाई निकाले छोराप्रति कसरी
माया लगेको ? दुष्ट छोराप्रति आमाको दवा रहिरहनु
नैन्धर्म हो । धर्म मरेको भए दुष्ट छोरालाई मार्न
आमाले किन रोकनुपन्यो ? त्यसेले धर्म मरेको छैन ।
घेरेमा धर्मको चेतना हराएर गयो, तैपनि सबैमा लोप

भएको छैन । कुनै व्यक्तिमा धर्मचेतना नरहँडेमा धर्म
मन्यो भन्न ठीक छैन ।'

उता उन्‌मो छोराको पनि छोरा जन्म्यो । छोरा
जन्म्यो भन्ने सुन्नासाथ उसलाई एउटा अनौठो स्नेह र
ममताको अनुभव भयो । उसले बिचार गयो— 'म
जन्मिदा पनि मेरी आमालाई यस्ते स्नेह र ममता जागे—
को होला । अहो ! मैले आपनी स्वास्नीको कुरा सुनेर
आमलाई घरबाट निकालिएँ । ठूलो पाप गरे' भनी
आमलाई घरबाट निकालिएँ । ठूलो पाप गरे । अहिलेसम्म समय छ ।
ऊ आपनो आमाको खोजीमा निस्क्यो । उसले आपनी
आमालाई पागल जस्ती भई मसानतिर भौतारिरहेकी
देख्यो । ऊ त्यहाँ गएर आमाको पाउ ढोगी क्षमा मागेर
भन्यो— 'आमा मलाई माफी देऊ, मैले तगर्नु पन्ने ठूलो
अपराध परे । घरमा मेरो छोरा जन्मेको छ, घर
जाऊ' । आइन्दा त्यसरी जोशमा होश गुमाउनेछैन ।'
आमा छोराको त्यो मन परिवर्तन भएको देखेर पहिलेको
बटुवाले भन्यो' बूढ़ी आमा, धर्म मन्यो भनेको होइन ?
ग्रब के भयो त ? साँच्चे धर्म मरेको भए छोराले
आमालाई खोजी खोजी लिन आउँछ त ? छोरालाई
पश्चात्ताप र आमलानी हुन्छ त ? जबसम्म मानिसले
आफ्नो गल्ती महसूस गर्द, तबसम्म धर्म मरेको हुँदैन ।'

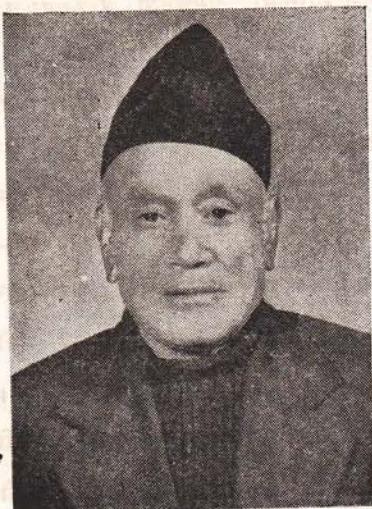
२५३० औं बुद्ध-जयन्तीको पुण्यमय पावन उपलक्ष्यमा सम्पूर्ण नेपालीमा शान्ति र सुखको लागि हार्दिक शुभ-कामना !

मुन्चा हाउस

न्यू रोड

फौन— २-२१४७०

समवेदना

पत्नीपि : तारादेवी शाक्य

स्व. चिरीमाया शाक्य

काय्‌पि : प्रेमबहादुर शाक्य, काजिबहादुर शाक्य,
अमीरबहादुर शाक्य, अनिलबहादुर शाक्य

मृत्युपि : हेरादेवी शाक्य, शोभा शाक्य

हेराशोभा शाक्य, श्रीशोभा शाक्य

(द्विवंगत बहादुर शाक्य)

जन्म: वि. सं. १९६८

दिवंगत: वि. सं. २०४३ बैशाख ५ गते

७५ वर्षया उमेरया

पुस्तक प्रकाशनः— १) महाबुद्ध
२) अग्रधारावक

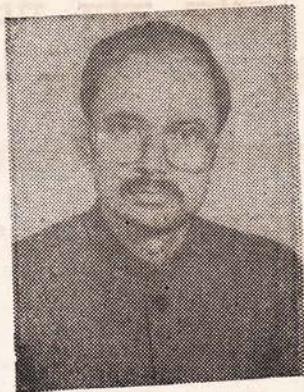
श्री सुमंगल बौद्धसंघया उपाध्यक्ष तथा ललितपुर बुद्धजयन्ती टृष्ण कमिटीया
उपाध्यक्ष, ललितपुर बौद्धसमाज सुधार समिति आर्थिक समितिया उपाध्यक्ष,
श्री सुमङ्गल विहार, बौद्ध समकृत विहार आदि यक्व बौद्ध विहारया आजीवन
सदस्य जुयाबिज्याः मह महान् श्रद्धा दुम्ह, स्वकः तक दुर्लभगु प्रवज्या लाभ याना-
बिज्याः ह अति मिलनसार, कर्मठ, उद्धमी तथा परिश्रमी, कर्तव्यनिष्ठ उपासक
तथा श्री रुद्रवर्ण महाविहारया प्रतिष्ठितम्ह श्री बहादुर शाक्यया असामयिक
देहावसान जूगुलि वस्पोलयात निर्वाण सम्पत्ति लाभ जुइमा धैगु कामना याना:
शोकसन्तप्त परिवारप्रति हार्दिक समवेदना प्रकट याना।

श्री सुमङ्गल बौद्धसंघ

यल ।

मेरा शड़ काहरू

क्षितिजमा देखिन लागेको सूर्यको किरण,
कतै कालो बादलले पो छेकिदिने हो कि ?
आकाशमा उडिरहेका परेवाका जोडीलाई
कतै बाज प्राएर पो निमोठिदिने हो कि ?

लक्ष्मीप्रसाद प्रसाई

बगेचामा फुलन लागेका फूलहरू
कतै खडेरी परेर पो ओइल्याउने हो कि ?
स्वदेशी कला, कौशल र सीप मासिएर
कतै विदेशीको छाडा संस्कृति पो मौताउने हो कि ?

छातीभरि देशको माथा र स्नेह बोकेर हिँड्ने मेरो छोरा
कतै फाँसीको तख्तामा पो झुण्डने हो कि ?
युनी लिन पैधेरो गएकी मेरी छोरी
कतै बलात्कारीको शिकार पो हुने हो कि ?

शान्तिका अग्रदूत बुद्धको शालिकलाई
कतै तोपको गोलाले पो उडाउने हो कि ?
बहुजन हिताय बहुजन सुखाय-बुद्धको सन्देशलाई
कतै अल्पजन हिताय अल्पजन सुखायले पो मेटाउने हो कि ?

मेरा यो शङ्कालु प्रश्नहरूलाई
कतै यथार्थको उत्तर पो मिल्ने हो कि ?
मानवको हित गर्दू भन्ने मानवसंग
कतै मेरा प्रश्नको उत्तर पो छ कि ?

चुरोस त्वनेगु स्वास्थया लागी साप हे मनी अय्सां
 त्वनेगु बानि तोते मफुनि धैगु जूसा थन्याःगु कुबानि
 मब्यंतले थःगु देसय् थःहे नेपामितसे दय्कीगु थःगुदेशया
 अर्थतन्त्रयात तिबः बियाच्चवंगु “पर्वत” व “पल्टन” “सोलिटनी”
 छाय् मत्वनेगु ?

निर्माता

नेपाल सिगरेट फैक्टरी लिमिटेड

बोरगंज, नेपाल ।

बालागु, भिगु ब्यासेट- टेपरिकडंर, ट्रान्जिष्टर, रेडियो व माइक न्याय्यत, बालं काय्यत
 व भिडियो टेलिभिजन न्याय्यु व भरम्मत याय्यत नापं जिमिथाय् छासै ।

सुपर श्वाइस रेफ्लियो

६/६ ग्रहसङ्क, ध्वाखाये ।

बालाक, लुधंक छापय्याय्यगु ज्या यानादीमाःसा लुमंकादिसे-

“नेपाल प्रेस”

न्हूदेया लसताय् भितुना।

बुद्धसम्बत्-२५१०

शुक्रवर्ष, काठमाडौं ।

फोन नं २०२१०३२

સ્વાંયા પુન્હીયા સાધ્યવાદ !

છગુ જક ભીંગુ બલલાગુ
"સ્કુર સિલિન્ડ્ર ટાઇલ"

મી માણેગુ, કુમિચાં મનૈગુ
સાઉંડ પ્રુફ (હલ્તા તાપ મદૈગુ)
સિલિન્ડ્ર ટાઇલ

FOR CEILINGS AND PANELLING IN

Offices/Institutions • Factory Halls • Machine Rooms/Workshops • Auditoriums/Cinema Halls

બાં બાં લાગુ ફર્નિચર વ આધુનિક
શુદ્ધ, બૈઠક, બાથરુમ, બેદરુમ
યાત બલલાગુ સેલલાગુ બાંલાગુ
સક્કલી લિમિનેટ ફર્માઇકા "હે
રવ। લાં મીં મધીંગુ।

decorative laminate for modern interiors

થાંગુ છોય છેલેત-

ભિંગુ બલલાંગુ બાંલાંગુ સવકળિંગુ બસ્તુ હે જક જ્યુ !

- ભિંગુ ભેનિસ્તા (પ્લાઇઝડ), ફર્માઇકા નોભાટિક સિલિન્ડ્ર ટાઇલ, પીડ્ઝ પડ્ઝ બોર્ડ પાર્ટીકલ બોર્ડ, ડલકબોર્ડ, સટરીઝ્ડ પ્લાઇઝડ, વાટર પ્રુફ પ્લાઇઝડ, મિનરલઉડ (સ્પિનટેક્સ) રઝ્ડ રોગન મોબિકોલ ડણ્ડાઈદ સરેસ સ્પેલૂસજ આદિ માલીબલય લુમંકા દિસું ।

ઝાનરજ એજેન્સી

ગૃહ- ૭૩૫ મહાબૌદ્ધ, કાઠમાડૌ-૩

We extend our Hearty

Greetings

on the auspicious day of

Tathagata's Birth,

Enlightenment

and

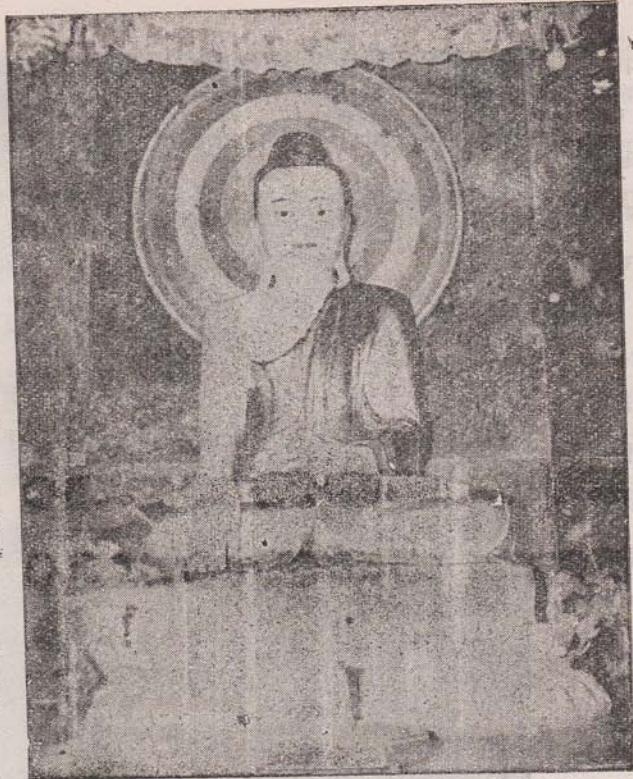
MAHAPARINIRVANA

Wood Carving Industries (P.) Ltd.

Patan Industrial Estate.

LAGANKHEL LALITPUR, NEPAL

Phone No 5-21447

(काठमाडौं)

भगवान् बुद्धले बुद्धत्व प्राप्त गरेपछि उनको उपदेश-
ले मानिसहरू भिक्षु बनी उनका शिष्य बन्न लागे । बुद्ध
ती शिष्यहरू लिई घुमफिर गर्थे । धेरै शिष्य भएपछि
सबका सबलाई साथमा लिएर घुमिरहनु सजिलो कुरा
भएन । तब भिक्षुहरूको लागि निवासको व्यवस्था गर्नु-
पने आवश्यकता हुन आयो । भिक्षुहरूका लागि निवास
तय गरियो । भिक्षुहरू त्यहीं बस्न लागे । यसरी भिक्षु-
हरू बस्ने गरेको निवासस्थानलाई विहार भनिन
लाय्यो । विहारलाई आराम पनि भनिन्छ । बुद्धधर्म
अनुसार वर्षाकालमा कहीं नगई एकै ठाउँमा विवास
विताउनुपर्थ्यो । भिक्षुहरूले त्यहीं विवास विताउन
लागे ।

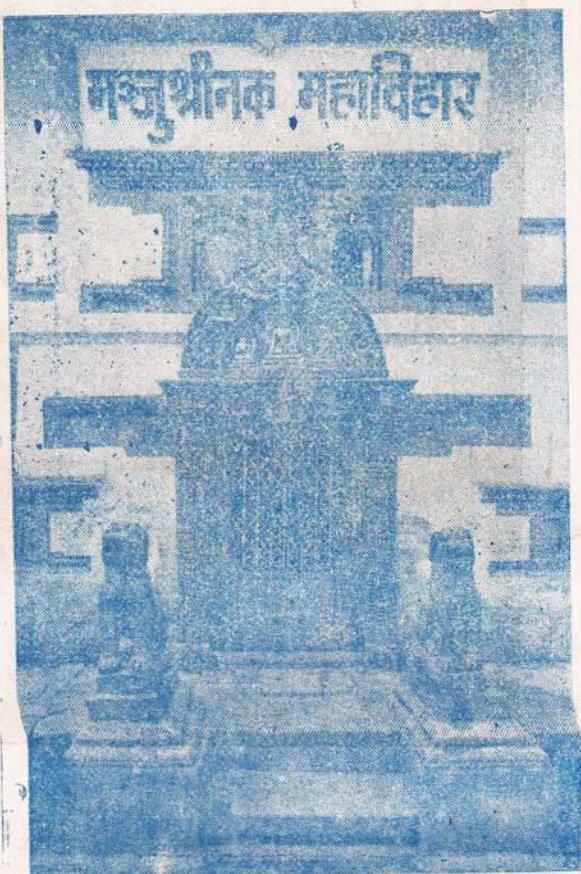
बौद्धविहार

— सुवर्ण शाक्य —

भिक्षुहरूका लागि स्थायी स्वान निर्णय गरेपछि
बुद्ध आफै पनि 'आराम'मा रहन लागे र संघ स्थापना
गरी भिक्षुहरूका लागि खाने पिउने र धर्मोपदेश गर्ने
सुविधा सहित विहारमा बाढने व्यवस्था गरे । शुरु शुरु-
मा भगवान् बुद्धले निवास गरेका आराम र विहारहरू-
मा राजगृहका वेणुवनाराम, तपोदाराम र जीवकाराम,
बैशालीका आरामहरू र अनाथपिण्डिकट्टारा निर्मित
जेतवनाराम आदि हुन् । बुद्धट्टारा संघको रूपमा राखिए
पछि भिक्षु भिक्षुणीहरूले संघको नियम पालन गर्नुपर्ने
भयो । यसरी नियम पालन गरी विहारमा रहेका भिक्षु
भिक्षुणीकहाँ बुद्धधर्मट्टारा ब्रह्मावित भएका व्यक्तिहरू
धर्मज्ञानका लागि विहारमा जाने गर्न लागे । धर्षोक्तको

बालामा बौद्धमतानुयायीहरूलाई उनले भिक्षु भिक्षुणी, उपासक र उपासिका गरी चार वर्गमा विभाजन गरिए। खासगरी विहार निर्माणको विकास संघको स्थापना पछि हुँदैआएको थियो। विहार भन्नासाथ संघ बस्तको लागि बन इएका भवनहरू तहित त्यसको चौगिर्दालाई बुझाउँछ। विहारहरूको नामकरण हुँदा ध्यक्ति, स्थान र कलाकारसंग सम्बन्धित नाउँले गरिएको पाइँछ। जस्तै राजा हुविष्टकले बनाएको विहार महाराज देवपुत्र विहार, अमोहिसद्वारा निर्मित विहार र पुष्पदत्तको विहार। त्यस्तै ठाउँको नामबाट बनेको विहार 'शिरि विहार' र कलाकारसंग सम्बन्धित विहार सुवर्णकार विहार र प्राचारिक विहार थिए। शुरु शुरुमा गुफा बनाएर त्यहाँ रहन हुने गरी पूजाको लागि चैत्यहरू समेत स्थापना गरी विहार नामकरण गरेका थिए। पाँचौ शताब्दी पछि विहार र चैत्यको सम्मिलन भयो र विहारको मुख्य भागमा बुद्धप्रतिमा स्थापना हुन लाग्यो।

पहिले नगरबाट टाढा पर्वतका कन्द्रामा 'विहार' बनाइन्थ्यो। नगरबाट भिक्षाटन गरी गुफाका विहारमा गई खानपान र बसोबास गर्थे। उनीहरू बराबर ध्यमण गरिरहन्थे। नगरबासीहरूसँगको सम्पर्कले गर्दा कोही कोही भिक्षुहरू विहारमा बसेर नृत्य सञ्जीतमा आनन्द लिन लागे र भोगविलासमा मस्त रहन थाले। यस्तो प्रवृत्तिलाई रोकन घुमफिर गरिरहनु सहृदयितमा पालन गरी भिक्षुहरूले विहारमा बस्नुपर्ने परियो र त्यहीं बसी भोजन गर्नका लागि खाद्य सामग्री आदिको ढाकस्था गरिन लाग्यो। त्यसपछि गुफाको सहृदयिता भूमिमा नै विहार बन्न लाग्यो। जनतामा बौद्ध संस्कृतिप्रति आदरभाव बढ्न लाग्यो। धनीमानी दानीहरूले विहार बनाएर भिक्षुहरूलाई दान दिन लागे र उनीहरूको लागि भोजनादिको प्रवन्ध पनि गरिदिन

(काठमाडौं)

लागे। भिक्षुसंघलाई धर्मप्रचारमा लाग्न बल मिल्यो। र भोगविलासब ट टाढा रहनुपर्ने बाध्यता पनि भयो।

बौद्धसंघमा जुनसुकै उमेरका पनि रहन्थे। बालक पनि प्रव्रजित भएर संघमा प्रवेश गर्थे। संघमा बसी ब्रतनिष्ठ रहनुपर्ने विधान बनाइयो। बालकहरू पनि प्रव्रजित भएपछि उनीहरूको लागि शिक्षा दिनुपर्ने आवश्यक हुन गयो। अनेक बौद्धविदारहरू स्थापना हुँदैगयो। विहारमा शिक्षा-पढ्दति अपनाइन थाल्यो। शारतको प्रतिपादन हुन लाग्यो। विहार खालि भिक्षुहरू बर्ने ठाउँ मात्र नभएर बौद्ध उपासक तथा बौद्धधर्मानुयायीहरूको लागि पनि शिक्षाकेन्द्र भयो। महाविहारहरू बौद्ध शिक्षण संस्थाको रूपमा परिवर्तन भयो। गुण्ठकाल-

देखि विहार खालि बौद्धधर्मप्रचारको केन्द्र मात्र नरहेर त्यहाँ त्रिपिटकको साथसाथै शिल्पशास्त्रको पनि शिक्षा दिइन थाल्यो । शिल्पशास्त्रका गुरु मानिने विश्वकर्माको नामले पनि विहार बनाइन थाल्यो । एलोरामा १० बटा गुफा विश्वकर्माकै नामले बनाइएका छन् ।

पूर्वमध्ययुग (ई. सं. ७०० देखि १३००) मा वज्रयानको प्रचुर मात्रामा प्रचार थयो । प्राचीन बौद्धसत्त्वाट टाढा गएर तन्त्रयानद्वारा वज्रयानको सिद्धान्त प्रतिपादन गर्न थालियो । महायान युगको पुरानो परम्परा काथमै रह्यो अर्थात् चैत्यमण्डप र विहार द्वायमै रह्यो । वज्रयानमा भगवान् गौतम बुद्धकै प्रधानता रहन गएन र समाजमा आदि बुद्ध, पांच ध्यानी बुद्ध र उनका परिवार देवताहरूको पूजा हुन लाय्यो । पछि पाल नरेशहरूको प्रथय पाएर वज्रयानको बृद्धि हुँदैगयो । नालन्दा वज्रयानको प्रमुख केन्द्र रह्यो । नालन्दा तथा कुर्कोहर (गया जिल्ला) मा वज्रयानका धारु प्रतिमा अत्यधिक रूपमा पाइएको छ । त्यहाँ पाल-राजाहरूको नाम कुँदिएको छ । साथै त्यहाँ,

ये धर्मा हेतुप्रभवा हेतु तेषां तथागतो ह्यबदत् ।

तेषां च यो निरोधो एवं वादी महाथ्रमणः ॥

भन्ने प्रसिद्ध बौद्धमन्त्र अंकित भएको पाइएको छ ।

बौद्ध-विहारको शुह थेरवाद युगमा भएको हो । वर्तनलाई फोडेर धर्मका विशिष्ट मूलरूपलाई ध्यानमा राखेर 'विहार' त्यार गरेका थिए । धरजाम गरी बस्न योग्य गाउँले घर झै योजना बनाएर 'विहार' बनाइयो । महायानीहरूले त्यस्ता विहारमा दसेपछि विहारको मध्यमा एक ठूलो बैठक कोठा सहितको तञ्जुंमा गरी बनाउन थाले । ईस्वीय सन्भन्दा पहिले विहारको नजीकै चैत्य पनि बनाइन्थ्यो र यो हीनयान युगसम्म रह्यो । महायान-

को उदय भएपछि विहारको प्रवेशद्वारको सीझै ऐउटा कोठामा बुद्ध-प्रतिमा स्थापना गरियो । हीनयानी तथा महायानीहरूद्वारा बनाइएका विहारमा मूलतः कुनै भेद छैन खालि महायानको बनावटमा विभिन्न आकार प्रकार

[सुवर्ण शावय]

मात्र जोडिएका छन् । हीनयान विहारमा भहायानी भिक्षुहरूको निवास भएपछि ती विहारहरूको बनावट बदलेर गयो । भिक्षुहरू बस्ने कोठाहरूको अतिरिक्त विहारको द्वारमार्गको सामुन्ने पूजास्थल र त्यहाँ ठूलो कोठामा बुद्धको प्रतिमा राखिन थाल्यो । महायानको प्रचारद्वारा विहारमा केही परिवर्तन देखायन्छो । जस्तै विहारको केन्द्रीय कोठामा बुद्धको प्रतिमा राखिनु, विहारका भित्ताहरूमा विभिन्न आकार प्रकारका आकृति हरू कुँदिनु, विहार खालि शयनागर मात्र तर्जे निवास स्थान र पूजा गर्ने स्थान रहनु, भस्मपात्रको पूजा समाप्त हुनु र ब्राह्मणमतको प्रभाव रहनु हुन गयो ।

विहारहरूलाई अलंकृत गर्न बौद्ध कलाकारहरू अभ्यसर रहेका छन् । मानिसको जन्मदेखि सृत्यु पर्यन्तका घटनाहरू लेखनु र कुँदन उनीहरूको दार्शनिक विचारको प्रदर्शन हो । भिक्षुहरू बस्ने विहारका भित्तामा कुँदिएको खालि भित्ताकै सज्जावट मात्र हुन् भने चैत्यमण्डपलाई सिंगारेको उपासकहरूलाई आकर्षित पार्न न हो भन्न

सकिन्छ । मित्तीचित्रमा देवता स्वरूप बुद्धको जीवनका घटनाहृलहो चित्रग गरितु स्वाभाविक हो । आफ्ना उपस्थ देवको जीवन वृत्तान्त प्रदर्शन गर्नु बौद्धचित्र-कारको एक मार्ग थियो । चित्रकारहरू पनि सामाजिक प्राणी थिए । उनीहरू पनि समाजद्वारा विरक्त भएर भिक्षु बनेर गएका थिए । किन्तु आफ्ना विगत जीवनका भावनाहृलाई सर्वथा त्याग गर्न नसबदा रसमय जीवन एवं शृङ्खालको पनि चित्र प्राप्त भएको हो । धार्मिक वातावरणमा पनि रस र शृङ्खालाई किन स्थान दिइ-एको हो भन्ने धेरैलाई लाग्न सक्छ तर भगवान् बुद्धका पहिलेका सम्पूर्ण जीवनका घटनाहृलसँग परिचित हुनु आवश्यक संझेर इयस्ता विषय पनि समावेश भएको मान्न सकिन्छ । चक्रवर्ती राजाहरू पनि भिक्षु बनेर प्राणी भातको भलाई गर्न सक्छन् । उपदेशद्वारा निर्वाणमार्ग बताउन सकिन्छ । जनहितमा लागेका आचार्य र देवता-का जीवनकियाद्वारा लाभ प्राप्त गर्ने पनि तो चित्रले लक्ष्य राखिएको छ ।

साधारणतया 'विहार' भन्नासाथ ने संघको आपनै बस्तु हो भन्ने हुन्थयो । भिक्षुहरू चारै दिशाबाट पर्यटन गर्दैआए पनि विहारमा समानाधिकारले छस्थये । विहारमा धेरै भिक्षुहरू बसेर चिन्तन गर्दथे । भिक्षुहरू उपासक गृहस्थहृलसँग सम्बन्ध राखेर भोजन आदिको प्रबन्ध गर्दथे ।

चिन्तनमा बाधा नहोस् भनी ठूलठूला महाजनहृले

भिक्षुहरूका लागि विहार बनाइदिएका थिए । बौद्ध चिन्तनको शुभारम्भ स्वयं बुद्धद्वारा ने गरेका थिए । यौतम बुद्धले उपनिषद्का आचार्यहरूले ज्ञैं गूढतम रहस्यमय भाषामा वर्णन गरेन् किन्तु उनका साराका सारा उपदेश सरल तथा सुग्राहा भाषामा थियो । बुद्धले आफ्ना शिष्यहृलाई सरल भाषामा ने उपदेश ग्रहण गर्ने बाटो अपनाउन भनेका थिए । भिक्षुहरू चिन्तन गर्दथे । चिन्तनको फलस्वरूप कसंको कुरा मात्र सुनेर स्वीकार गर्ने प्रवृत्तिको विरोध गरी सुविचार सहित लोकप्रतिष्ठित सत्यलाई ग्रहण गर्नुपर्नेमा जोड दिइयो । कल्पना सबै स्वीकार्य नहुने र आफैले सोच विचार र चिन्तन गरी कुनै पनि कुरालाई ग्रहण गर्नुपर्ने सम्भायो किनकि सुख र हितको लागि बनेका कुरा मात्र ग्राह्य हुने हुन्छ ।

उत्तरेला आचार्यको जीवन आदर्श थियो । भिक्षु नम्र हुन्थयो । धर्मको शरण लिनु पवित्र जीवनको धोतक मानिन्थ्यो । त्यसरी आवार-ध्वनहार र चिन्तनद्वारा भिक्षुगण सफल जीवन व्यतित गर्दैरहे । भाजकाल ऐश्विया क्षेत्रमा मात्र नमै यूरोपका बिमिन्न भागमा पनि भिक्षुहरू बुद्धको उपदेशलाई आफूले पनि अनुसरण गरी अरुलाई पनि बुझाउने हेतुले विहारहृषमा बसी शान्तिका अप्रदूत भगवान् बुद्धका मार्गमा प्रतिष्ठित छन् ।

*

बेइमानले इमान्दारलाई हानि पुन्याउन सक्दैन । बेइमानले यदि कुनै बेला धोका दिने कोशीश गर्दछ भने त्यो धोका फक्केर बेइमानलाई नै हानि पुन्याउँछ ।

— जेम्स एलन

अशोक कालीन

बौद्धसमयको कुरा

- व० आ० कनकद्वीप

बौद्धग्रन्थ विव्यावदान सुत्तमा जातिभेदको बारेमा एउटा अत्यन्त रोचक कथा छ । त्यो कथा प्रसंग सन्नाट् अशोकका आपना यश भन्ने अमात्यसंगको सम्बाद भएको ले उक्त कुरा नै यहाँ उल्लेख गर्नु प्रासंगिक हुनेछ ।

अशोक राजा भर्खंर भर्खंर बौद्ध भएका थिए । त्वसदेला उनी सबैजसो मिक्कहरूको गोडामा ढोग्ने गर्दूथे । य्यो देखेर एक दिन उनका यश भन्ने अमात्यले चिन्ति गयो— “हे महाराज, यी शाक्य अमण्हरूमा सबै किसिमका जातिका मानिसहरू छन् । उनीहरू सबैको गोडामा ढोग्नु हजुरको अभिविक्त शिरको लागि उचित भएन् ।”

अशोकले एक छिन उसलाई केही उत्तर दिएनन् । अनि पछि राजा अशोकले केही खसी बोकाका टाउको-हरू मगाएर बेच्न पठाए । त्वसपछि फेरि केही मानिस-हरूका टाउकोहरू पनि बेच्न पठाए । खसी बोकाको टाउकोको बिक्रीबाट केही रुपैया घंसा आम्दानी भएर आयो । तर मानिसका टाउकोहरू कसैले पनि किनेनन् ।

यसो भएको ले सन्नाट् अशोकले ती मानिसका टाउको-हरू विना मूल्य नै जनतामा बाँडिदिने हुकुम दिए । तैपनि ती टाउकोहरू विना मूल्य समेत कसैले लिन चाहेनन् ।

यस्तो कुरा सुनेर अशोकले यशसंग मानिसका यी टाउकोहरू विना मूल्य पनि कसैले किन लिन चाहेनन् भनेर सोधे ।

अमात्य यशले चिन्ति बिसायो— ‘प्रभू, यी मानिस-हरूका टाउकोहरू मानिसलाई धिन लाग्छ ।’

अशोक— ‘मानिसहरू यी टाउकोहरूदेखि मात्र धिन मान्दछन् या अरु सबै मानिसका टाउकोहरूदेखि पनि ?’

यश— “महाराज, कुनै पनि मानिसको टाउको काटेर मानव समाजमा लगे पनि जुनसुके टाउकोदेखि पनि मानिसहरू यस्तै धिन मान्दछन् ।

अशोक— “के उनीहरू मेरै टाउको काटेर लगे पनि धिन मान्दछन् र ?”

यस प्रश्नको उत्तर दिन यशलाई सान्है न अप्ठौरो
लागेको देखेऽ सच्चाट् अशोकले उसलाई निर्भय हुन
प्रेरणा दिए । तब उम्मेले निसंकोच यसरी उत्तर दियो—
“महाराज हजुरके टाउको लगे पनि मानिसहरूलाई
घिन हुन थाल्वठन ।” तब अशोकले भनेका
थिए— “यस्तो सबैले घिन माझे मेरो शिरले
भिक्षुहरूको गोडामा ढोगिदिए भनेर नराङ्गो माझु पनै
कुनै कारण म देखितन । भिक्षु व्यक्तित्व भनेको महान्
हो । हामीले सधै आदर गनुपर्छ ।”

उक्त सम्बादको पुष्टामा रहेको यौटा श्लोक पनि
यहाँ उल्लेख गरौँ—

आवाल कालेऽथ विवाह काले
जाते परीक्षा न तु धर्मकाले
धर्म हुयाया हि गुणा निमित्ता
गुणाश्च जाति न विचारयन्ति ॥

अर्थात्—

‘केटा र केटीको बिहेमा जातिको विचार गन्

उचित छ । धार्मिक विषयमा जातिकौ विचार गनु
आवश्यक छैन किनभने धार्मिक कायंहरूमा गुण हेतु
पर्दैठ र गुणहरू जातिपातिमा निर्भर रहने कुरो पनि
होइन ।’

हाम्रो देशमा बौद्धधर्मको पर्याप्ति प्रचार प्रसार
अभ्यास एवं मान्यता भएपनि; बुद्ध स्वयं यसै देशमा
जन्मेको भएतापनि फेरि महायानीहरूके गढ नेपाल
ठानिएतापनि जातिपातिको प्रभाव छुटेको छैन । यस्तो
हुनु संस्कारलाई त्याग्न न सक्ने सामाजिक वातावरणले
गर्दा हो । अतः महान् व्यक्तित्वयुक्त सच्चाट् अशोकको
उक्त प्रसंग मनन योग्य छ । बौद्ध गरिमाको लागि सबैले
अनुशीलन गनुपनै सिद्धान्त पनि यो हो ।

जातिभेदको बारेमा बुद्धले ब्राह्मण वा अब्राह्मण
जन्मले हुने होइन कर्मले मात्र हुने हो भन्ने व्यायाया
वासिष्ठ एवं भारद्वाज ब्राह्मणहरूलाई इच्छामंगल भन्ने
गाउँमा सुनाएँ बो कुरो सुत निपात र मजिज्ञम निकाय
मा पनि उल्लेख छ । यथास्तु ।

२५३० औं

बुद्ध-जयन्तीको

पुण्यमय पवित्र उपलक्ष्यमा सम्पूर्ण नेपालीमा शान्ति र सुखको लागि

हादिक शुभकामना !

सबै प्रकारका बिजुली सामानको लागि हामीसँग सम्पर्क राख्नुहोला ।

इलेक्ट्रिक एप्ट इलेक्ट्रोनिक सेन्टर

६/३८, जुद्दसडक, काठमाडौँ ।

फँ २-२०६१३

शान्तिका नायक

— अमृतामान शाक्य

गौतम तिमो साँच्चेका

संन्यास है,

सार्वेमा तिमी मातृहीन

सार्वेना तिमी शान्त स्वभावक ।

गौतम तिमो कुन

राजपाततिर

तिमीलाई चाहिएको

संन्यास बन्नेतिर

बन्नु न पन्यो तिमी

शुद्धोदन राजाका

अधिराजकुमार भएर

तिमीलाई सुर्जोभित छैन

अधिराज कुमार भन्नेतिर

आखिर तिमी यशोधराकी

पासोमा पन्यो ।

हुँदा हुँदै तिमी

छहुल कुमारका पिता

भएर बरनुपन्यो

संन्यासी हुन नपाइकन

आफ्नो सामु पञ्चमहाभूतले

घेराएर बस्नुपन्यो

तिमो ध्यान भने

बुद्धत्व प्राप्तिको दिशातिर

आखिर तिमी सबैलाई

स्थागिकन भिक्षु भैकन

सारा ब्रह्मण्डको शान्तिको

आनन्दभूमि

आफै छ ज्योति

—अनु. भिक्षु प्रज्ञारश्मि

आहै उज्यालो हुनु है मनैमा ।

ज्ञानदीप बल्दा सुख शान्ति लोकमा ॥

आफै छ आप्नो उषकार दाता ।

आरु छैन कोही सुख दात् आता ॥

आरुले गरेका सुखका कुराहरु ।

चाहिन्ने लोकमा बहु दुःख बैहोरु ॥

अब तो ! मनमा उज्यालो बनाऊ ।

प्रज्ञा लिएर मनमा जनाऊ ॥

भुमरीमा परेर

सबैलाई शान्तिको बाटौ—

तिर झघि सानें तिमी

संसारका महामानव

गौतम बुद्ध भनिकने

आज यही भूमिमा

शान्तिको ज्योति फैलाउने तिमौ

हे विश्वका शान्तिका नायक

गौतम बुद्ध

यिमी साँच्चेका

शान्तिका नायक बन्यो । ॥

त्रिरत्न शरण !

भगवान् बुद्धको पुणीत जयन्तीको उपलक्ष्यमा हात्रा प्रिय ग्राहक महानुभावहरूमा
हार्दिक शुभकामना छ ।

सुपथ मूल्यमा सबै किसिमका आल्मुनियम कम्प्रेशर आदि धातुको भरपर्दो रात्रो
वेलिङ्ग्नको लागि सम्झनुहोला ।

अमर टेलिट्रॉन वर्स

प्लूखा टोल (यूरोड

भिगु वांलाःगु, स्यल्लाःगु बिजुलीया सामान, रेडियो, ट्रान्जिष्टर वाटर पम्प
इलेक्ट्रिक पंखा इत्यादिया लागि

जिमित लुमंकार्दिसँ

राइजिंग इन्टरप्राइजेज

शुक्रपथ फो: २-१२४०३, २-१२४८४

अब यताउता चाहार्नुपर्दैन !

हामीकहाँ पस्नोस् तपाईंलाई चाहिने हरेक
स्टेशनरी सामान उचित मूल्यमा उपलब्ध छ ।

बुद्ध-जयन्तीको शुभकामना सहित

स्टेशनरी र आर्टकन्सर्न

फोन : २-२३५२१

प्लूखा, काठमाडौं

२-२३६१५

नमा बुद्धाय !

भरपर्दो मालसामान ढुवानीको लागि हामीलाई सम्झनुहोला ।

साथै

भगवान् बुद्धको पुणीत जयन्तीको उपलक्ष्यमा ग्राहक महानुभावहरूमा
हार्दिक शुभ-कामना व्यक्त गर्दछौं ।

रक्काइल्याएक्ट ट्रान्सपोर्ट कं.

नयाँ सडक, काठमाडौं ।

फोन: २-१११८६

सम्पादकलाई चिठी

२५३० सौं बुद्धजयन्तीको

सम्पादकज्यू,

म पनि एकजना आनन्दभूमिको पाठकवर्ग मध्येको हुँ। मैत्रे २ वर्षदेखि आनन्दभूमि पत्रिका मासिक रूपमा पाइने रहेको छु र रोचकताका साथ पठिने रहेको छु।

विशेष यहाँ लेखनुपनै कारण के हो अने पत्रिकामा निबन्ध, कथिता, भजन, कथा तथा अल्प विषय सम्बन्धित लेखहरू नेपाल भाषामा लेखिएको पाएँ। सो भाषा बुझनेहरूको लागि बेशी छ तर न बुझनेहरूको लागि त्यसमा के लेखिएको होला अन्ते उत्सुकता हुनु स्वाभाविक हो। त्यसकारण सो भाषामा लेखिएका कुराहरूको रूपान्तर नेपाली भाषामा गरिदिए तबुझनेहरूले बुझने थिए कि ?

गगनलाल शाक्य
बांसुरी

[सबैले बुझून् भनी नेपाली भाषालाई प्रमुख स्थान दिई सम्पादकीय पर्यन्त नेपाली भाषामा लेख्ने गरिएको छ। सबै भाषामा लेखिएका कुरा सबै भाषामा रूपान्तर गरिरहनु सम्भवको कुरा होइन। बढी ज्ञान पाउन इच्छुकले बढी भाषाको ज्ञान हासिल गर्नु आवश्यक छ। संसारका सबैभाषा सबैले बुझ्ने हुँदैनन्। रूपान्तर गरी दुबै भाषा प्रयोग गर्दा पत्रिकाको ऐसे बढी कागजको खर्च बढ्ने कुरालाई पनि बिचार गर्नुपर्ने भएको ले त्वसो गर्नु सम्भव छैन। पत्रिका पढी ज्ञानको अभिलाषा राख्नु भएकोमा हासीलाई खुसी लागेको छ। सुझावको लागि धन्यवाद। सम्पादक]

सुखद उपलक्ष्यमा हार्दिक

शुभ-कामना

यूनाइटेड ट्रान्सपोर्ट

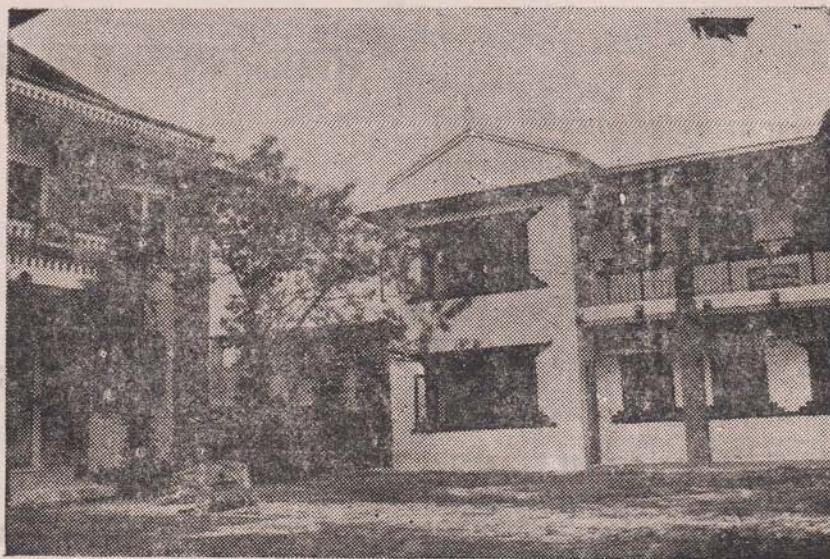
फोन : २-११३८१ शुक्रपथ
२-१३३७३ काठमाडौं

२५३० औं बुद्धजयन्तीको सुखद उपलक्ष्यमा समस्त धर्मत्रेमीहरूमा शुभ-कामना व्यक्त गर्नुका साथै आगामी बंसीर महोनामा नेपालमा हुने १५ औं विश्व बौद्ध सम्मेलन सफलतापूर्वक सम्पन्न होस् भन्ने कामना गर्दछौं।

श्री वसन्तबहादुर शाक्य
श्री कर्ण शाक्य

नेपाल, काठमाडौं

मैत्री शिशु विद्यालय, छाउनी

यो एक आवासीय प्राइमरी स्कूल हो जहाँ स्वदेशी र विदेशी अनुभवी शिक्षक हरूद्वारा पठन पाठन हुन्छ अन्तर्राष्ट्रिय स्तरमा अनुभवी बाल विशेषज्ञहरूद्वारा नसरी. के. जि. देखि योग्य तालिम दिइन्छ। आफ्नो बाल बालिकाहरूको आपनो संस्कृति तथा युग सुहाउँदो भविष्यको लागि यो स्कूल तपाईंहरूको स्वागत गर्दछ।

न्हुँचेबहादुर बज्राचार्य
संस्थापक तथा प्रधानाध्यापक

मैत्री शिशु विद्यालय

फोन: २-१५६१४

स्वयंभू महाचैत्य

—साफल्य अमात्य

स्वयं प्रकट भएको कमलको फूलरूपी ज्योतिलाई चैत्यको आकार दिई पूजा आजा र आराधना गर्ने गरे— को यो नेपालो मात्रको लागि प्राचीन कालदेखि अति ने पुण्य स्थल हो । स्वयंभूको उत्पत्तिबारे स्वयंभू पुराण—मा यसरी उल्लेख गरिएको छ । जब काठमाडौं उपर्यका दृको रूपमा थियो, त्यस बखत उत्तर हर्फबाट चिपश्वी नाम गरेको बुङ्ग घुम्दा घुम्दै त्यहाँ आइपुगे । अति रमणीय चारेतिर पहाडको मध्य भागमा अवस्थित दहलाई देखेर विषश्वी बुङ्ले केही कमलका बीउहरू मन्त्रोच्चारण गरी यस दहमा छरिदिए । फलस्वरूप ऐउटा कमलको फूलबाट विराट् ज्योति प्रकट भयो जो स्वयंभूको नामले भविष्यमा प्रख्यात भयो । यसपछि विश्वभू आदि बुङ्ले यहाँ आई स्वयंभूको दर्शन नरे र भविष्यवाणी गरे कि यो दहको पानी कुनै बोधिसत्त्वले आई बाहिर पठाएपछि यो स्थल अति ने भाग्यमानी हुेछ । संयोगवश केही कालपछि चीनबाट बोधिसत्त्व मञ्जुश्रीको आगमन भयो र उन्ले यस दृको पानी इनिज तिरको डाँडा काटी बाहिर पठाइदियो । यसरी दहाँ पानी बहिर बोगेर गएपछि यस उपत्यकामा मानव बस्ती बस्न थाल्यो । हाल देखापरिरहेको स्वयंभूको चैत्य आदि निर्माताको श्रेय पण्डित शान्तिकर आचार्य—लाई छ । ऐतिहासिक आधारलाई आमसात गरी भन्ने

हो भने लिङ्गविराजा बृषदेव (मानदेवको प्रपितामह) ले भिक्षु, शातशीलको उपदेश अनुसार अति जीण—रहेको स्वयंभू महा—चैत्यको पुनर्निर्माण गरेथे भन्ने स्वयंभू पुराणमा उल्लेख छ । काठमाडौं उपत्यकाका प्रथम ऐतिहासिक राजा मनदेवले स्वयंभूमा छत्र चढाएका थिए । यसबाट यो स्पष्ट हुन्छ कि मानदेवको समयमा (ईशाको पाँची शताब्दी) स्वयंभूको चैत्यको निर्माण भैसकेको थियो । महायान बौद्धधर्मलाई सम्बन्धित यो चैत्य कलाको भण्डार पनि हो । महायान धर्म—को आधारमा यस धर्मका महान् प्रवर्तक ध्यानी बुद्धहरू बैरोचन, अक्षोम्य, र नसंभव र अमोर्वतिद्विलाई स्वयंभू—को गर्भको पाँच कोणमा आदरका साथ सम्मानित स्थान दिएको छ । परम्परा अनुसार यो उपत्यकाको सबभद्रा पुरानो स्मारक हो ।

नेपालको इतिहासमा मात्र हैन चीनको ताङ्ग वंश—को इतिहासमा पनि स्वयंभूको चर्चा गरिएको छ । ईस्वी सम्बत् ६५७ (सातौं शताब्दी) मा चीनका सन्त्राट् व्हेनको तर्फबाट चीनिया राजदूत बाड हुएन चेले यस महाचैत्यमा चीवरवस्त्र चढाएका थिए । गुरु पद्मसंभव (गुरु रिष्पोचे) अतिशा दीपङ्कर, भिक्षु धर्मस्वामी आदिले समेत यस महाचैत्यको दर्शनार्थ आई यस पुण्य भूमिमा बसी ज्ञानोपार्जन गरेका थिए । समयको मार

सबैले सहनुपर्दोरहेछ ने. सं. ४६० मार्ग महीना (अर्थात् ईशा ६५० मा) बांगालका मुलतान शमसुदीन्ले काठमाडौं उपत्यका भित्र आक्रमण गर्दा स्वयंभू चैत्यलाई पनि ध्वस्त गरी विगारे । यसपछी यस चैत्यको जीर्णोद्धार ध्वस्त गरी विगारे । यसपछी यस चैत्यको जीर्णोद्धार ने. सं ४६२ (ईशा) मा काठमाडौंका महापात्र राजहर्ष मल्लोकले राजा जयार्जुनदेव र उपराजा जयस्थिति मल्लको आज्ञाबाट गरे । यसरी जीर्णोद्धार र निर्माणको प्रक्रिया चल्दैरह्यो । राजा ज्योति मल्लले ने. सं. ५३३ मा (७१३) मा राजा लक्ष्मीनरसिंह मल्लले ने. सं. ७५७ मा (ईशा ६३७) राजा पार्थिवेन्द्र मल्लद्वारा ने. सं. ८०२ मा (ईशा ६८२), यसरी ने राजा भास्कर मल्लको समय ने. सं. ८३४ मा (ई. १०१४), र ने. सं. ८७८ मा (ई. १०५८, स्वयंभूको जीर्णोद्धार कार्यमा श्री ५ बडामहाराजाधिराज पृथ्वीनारायण शाहबाट बक्सेको सहयोग, ने. सं. ९३७ मा (ईशा ११९७) श्री ५ गोर्वाला र राजेन्द्रको इच्छा अनुसार स्वयंभू महाचैत्यको जीर्णोद्धार भए, ने. सं. १०६१ मा (ईशा १२२१) धर्मसाह-

को तर्फबाट जीर्णोद्धार भयो र यसरी जीर्णोद्धार र निर्माणको फिलिसिला अझै पनि हुँदैगरेको छ ।

सांस्कृतिक सम्पदाको भण्डार स्वयंभू महाचैत्य वरपर निकै ने बिभिन्न समयमा साना ठूला गरी थ्रै स्मारकहरू पनि निर्माण भए । मल्लराजा प्रताप मल्लकी रानी अनन्तप्रियादेवींको नामबाट स्थापित अनन्तपुर र राजाको आफ्नो नाउँको प्रतापपुर दुई अंति राजा ग्रन्थ कूट (शिखर) शंलीका मन्दिरहरूहुन् । स्वयंभू महाचैत्यको पश्चिम उत्तरमा प्रसिद्ध हारतीमाता (अजिमा) को नेपाली शैलीको मन्दिर छ । स्वयंभू क्षेत्र भित्र रहेका असंख्य मूर्तिहरू मध्ये ने. सं ७५७ (प्रताप मल्लको समय मा) स्थापित तीनवटा विशाल अक्षोभ्य बुद्धका मूर्तिहरू लिङ्गविकालीन भविष्य व्याकरण मुद्रा बढ, ने. सं ७७६ मा स्थापित बुद्धप्रति मारको आक्रमण आवि हुन् । यत्रतत्र छरिएका मूर्तिहरूको संलग्न गरी त्यहाँ एउटा मूर्ति संग्रहालयको पनि स्थापना गरिएको छ ।

OPTIC NERVE

Optometrist & Specialist in Corrective Glasses and Sun Glasses.

New Road (Opposite Bhoogol Park)

Kathmandu, Nepal.

मिखाया रङ्गा जीवनया रक्खा खः

उक्ति थःगु मिखाया रङ्गाया लागी भिगु व

बांलाःगु छितः माःकथंया सुलचंया निर्ति

जिमिथाय् दुस्वःक्षासँ ।

२५३० क्वःगु बुद्धजयन्तीया

भितुना !

आटिटक नभै

न्हस्तक (भूगोलपार्कया न्ह्यःने), ये

खुइगु

- फणीन्द्ररत्न वज्राचार्य

बुद्धि व ज्ञान न्हापु व नुगःमा सि खः । मनूतय्के
बुद्धि जक मखु ज्ञान नं दु । बुद्धि निता दु सुबुद्धि व
कुबुद्धि । सुबुद्धि भिगु ज्या याय् सल, कुबुद्धि खुइ सल ।
ज्ञान दुगुलिं खुइमत्यः धाय् सल । खुँया खुइता बुद्धि, खुइ
धुन कि बुद्धि न सुद्धि धयागु ला उखान हे दु ।

जन्म जुसानिसें मरण मजूतलेयात नय्-गु, त्वनेगु,
पुनेगु बस्तु जक मखु, मिखां खँकव धया थें बस्तु मनूतय्त
मदय्क मगाः । मनूतय् पशु-पक्षीतय् थें थौं नय्त थौं हे
माले धयागु मदु । बुँज्या यानाः व न्हागु हे कर्म यानाः
नं नय् त्वने व पुनेत न्हात खाना तय्माः । गुलिखे
मनूतय् जीवन ला पशु-पक्षीतय् थें केवल थःत मा:माःगु
बस्तु मालेगुलिइ व मुकेगुलिइ जक फुना च्वनी । थ्व मा:गु
बस्तु धा:सा सकर्सित उत्ति जुइक गबले गनं मदु ।
गुलिस्यां ह्लय्-पुस्तायात गाकक धन-सम्पत्ति मुका
तइ गुलिस्यां सुथय् नयाः बहनी छु नय् धाय्माः । छेँय्
धुक् धयागु हे मदुपि मनूत दु, थ्व संसारय् हुपि स्वया:
मदुपि हे आपाः ।

जिथाय् छेँय् भति दुरु त्व वः, छुँतय्सं जाकि
बजि नः वः, सपानि-विलि चिनिं प्वा: जाय्कः वः,
चखुंचा बखुंचां पाना तयागु वा व कोइमां हिलां तयागु
ला नंस्वः वः । तर थ्व फुक न इमिगु खः, न इमि
अबु-आजापिनिगु खः । व जिगु व जिमि बाः-बाज्या-

पिनि हिचःतिया कमाइ खः । श्रमया सि खः । थ्व
जिमिगु सर्वय् नयाव्यूपित छु धायगु ? भर्ति दुरु खुयाः
त्वन, खिचां ला खुया नल धकाः ला धया हे च्वं । तर
थिमित खुँ धकाः ज्वना-जिनाः प्रहरीयात लःल्हानाः
श्री ५ या सरकारया अदालतय् मुद्दा याय् धा:सा थिर्पि
ज्यूपि मखु । थुजाःपित मुद्दा धाय्गु सरकारया ऐन कानून
मदु । मनुखं थःपित धकाः तयातःगु चीज-बीज थिमिसं
नयावी ज्यू तर मनुखं थःपित धकाः दय्कातःगु ऐन
कानून थिमित छ्यलेत मज्यू ।

मनू वाहेक मेर्पि प्राणीत साख्ये प्रकृतिया मचात
खः, थिमि छंगु जिगु झीगु करपिनिगु धयागु मदु ।
थिमिगु लागी फुकक थःगु, फुकक करपिनिगु । थिमित नय्
स्वनेत मा:गु सकतां प्रकृतिमामं थमं हे मनूतय् मचातय्त
थें दय्काःइना विया तःगु दु । मनुखं थःपित धकाःदय्का
तःगु नं थिमिसं थः हे प्रकृतिमामं यानाः दुगु ला खः नि
धकाः थःपिनिगु हे तायाः नइ त्वनी । उकि थुपि
प्रकृतिया हे तायाः नइ त्वनी । उकि थुपि प्रकृतिया
नियमय् भाय्प मनुखं दय्कातःगु गुरु नं विधि-विधानं
कुंका च्वने म्वाः । थुपि मनूया मचात थें अबोध ।
पित्यात, नय्गु मा:वन, छु धवदुल व हे नल । न ताय्माः,
न बुकेमाः, न मसला चिकं तय्माः धयागु दु, न यकक
छवत्रलं मुका: कह्ल्य कंसयात तया तय्, न काय्-छ्यूपित

ल्यंका तय् धयागु दु । परिग्रहया भावना थुमिके दुगु हे
मंखु । उकि थूपि ख्या नःसां खुू मखु । थूपि लः फय् थें
स्वतन्त्र खः । थुमिसं म्वायूत हे जक नइगु खः, मनूतय्
थें मोज—मजां जीवन हनेत मखु ।

मनूत सामाजिक प्राणी खः । मनूतय् नं ह्लापः पशुत
थें पुचः पुचः मुनाः बल्लाः पिसं शिकार यानाः सकलें
जानाः नइगु खः । थुबलय् नं गुलि भागं थछि नय् धाइपि
दुसा गुलि साःसाः भिमि जक थह्य आपाः नय् धाइपि
नं दु जुइ । खुइगु पुसा थननिसे सुह जुल । स्याना
नय्गु छंगुली वृति तोताः बुँज्या यानाः नय्गु व्यवसाय
ज्वैसेलि मनूतय् सामाजिक जीवनया विकास जुल । थव
विकासलिसे खुइगु स्वभाव नं न्हाः हे व्याच्वन जुइ ।
सामूहिक जीवनया थाय् व्यक्तिगत जीवनया चलन जिगु
छंगुया भेदं जाःगुलि खुइगु प्रवृत्ति ज्ञन ब्वलन जुइ ।
थुयाय् हे मनुखं धर्मयात नं थःगु जीवनय् थाय् बीगु
यानाहल जुइ । थःगु मखुगु बस्तु थुवालं मबीक थःगु
याना काय्गुयात खुइगु धाल । खुइ मत्यः, खुइगु पाप
कर्म खः धकाः नियम दय्कल । खुयाकाः पिसं नरक भोग
याय् माली धकाः ख्याच्वः बिलः । सरकारं नं खुइपित दण्ड
सजायं बीगु यात ।

हिन्दूधर्मं अस्तेय व अग्निग्रह या धकाः स्यन ।
ईश्वरया प्रतिनिधि जुयाविज्याह्या महात्मा ईसां
You shalt not steel धयागु उपदेश विया-
विद्यात । बुद्धधर्मय् अदिनादान पञ्चशीलया निगूगु
शिक्षा जुल । खुइगुयात गुरुं धर्मं नं भि मधाः । थव
खुइगुयात पतेगु निमित्त हे अग्निग्रह अर्थात् मास्त्र स्वया:
अप्वः ममुनेगुयात स्यान वियातःगु खः । बुद्धधर्मय्
पञ्चशीलयात तःधंगु थाय् वियातःगु दु । थव मू त्वाथः
खः । भिक्षुपिसं जक मखु उपासक — उपासिकापिसं

नं पञ्चशील पालन मयासे मज्यु ।

संसारय् नय् त्वनेत गावक दुपि मनूत स्वया:
नय् त्वने पुनेत दुःखपि मनूत हे आपाः दु । धार्मिक
कथनकथं थव नय् त्वने पुने मदइगु पूर्वजन्मय् पाप याना-
वःगुलि थगु जन्मय् दुःख भोग याय् मालीगु खः । मार्क्स
दर्शन अनुसार नय् त्वने मदइगु वितरण व्यवस्थाया
दुष्परिणाम खः म्वाना च्वनेत मेगु उपाय छुं मन्त
धा:सा थव मदु-मगाःपिसं हे आपाः थें यानाः खुइगु
ज्या याइ । सम्पन्न वर्गयात थथे नय् त्वने पुनेया
लागी करपिनिगु बस्तु खुया काय् म्वाः ।

नय् त्वनेगु बा धन खुइगुयात जक खुइगु धाइ
मखु, खुइगुया ता तःताज दु । खुइगु धयागु अदित्त-
दान अर्थात् मबीकं काय्गु खः । साध्रणतः छुं चल
सम्पत्ति मबीक काय्गुयात जक खुइगु धाइ तर बालाक
विचाः यानास्वत धा:सा चल - अचल न्हागु हे किसि-
मया बस्तु थःगु हक मदुगुयात थःगु याना काय्गु खुइगु
खः । ह्यकाः बा र्ह्यानाः, दायाः बा स्यानाः काय्गु
नं खुइगु हे खः । बस्तु जक मखु मनूतय्सं मचा मिस।
समेत खुया यंकू । छेँ-बुं समेत त्यला का: । गुलिस्यां
साहित्यिक चोरी याइ, गुलिस्यां जाँच्य खुया काइ ।
चित्त-चोर धकाः ल्याय्हा ल्यासेतय मन खुइपि नं दु ।
थुकथं खुइगुया अर्थ उखेथुखे न्यनावनी ।

भूमिपति ह्य ज्यामितयूत सिनाः सिनाः
सिहाज्या याकाः साह्यां थःह्य कू दंक दुःइ, ज्या मया:
ह्यःसिया वाकु भकारी जाइ, ज्या याइपि प्वाः छगःया
च्यः जुइ । कल-कारखानाय् ज्यामितयूत बाह्य सिवक
ज्या याकाः भील-मालिकं थःत थंक लाभ दुकाइ, ज्या
याइपि ज्यामितयूत तिसिइ जिक्व तिसिनाः ज्याला विइ
गुर्कि इमि साक्क भिक नय्गु लो छाय्, प्वाः जाय्क

नयूतक नं गाइ मखुः। गांधा ठूला-ठालुतय् स थः हे
गांया निरीह गरीब जनतायात न्यासःयां न्यादः यानाः
लध्यानाः छेँ-बुँ थः गुयाना काइ। साहु महाजनं हाकु-
बजार यानाः पव्यूच्यंक लबः नइ। थथे गरीबतय् गु
हिचः तिया मू पाय्छि जुइक मपुलेगु व विमित ध्वानाः
ख्यानाः स्याना; नय् गु नं खुँज्या हे खः।

फुक पापया मूहा खुइगु खः। थः त गथे स्याः
अथे हे स्याः चाःपि कर्पिं प्राणीतय् त व्वः बीगु,
दाय् गु, कसा याय् गु स्याय् गु सुयागु अधिकारया खँ
मखुः। थथे थः के मदुगु अधिकार प्रयोग याय् गु अर्थात्
प्राणी हिसा याय् गु थ्व अधिकार खुइगु खः। कर्पित
स्याक कसा याय् गु व कर्पिनिगु प्राण काय् गु पलिसा
विइ मफइगु तःधंगु खुँज्या खः। खः गुयात मखुगु
व मखुगुयात खः गु धकाः असत्य वचं लहाय् गु वच-
नया खुँज्या खः। थः विवाहित मिसा मिजः बाहेक
मेर्पि निसा मिजः लिसे प्रेम याय् गु मानसिक व दैहिक
खुँज्या खः। थः गु होशयात थातय् लाकाः स्वस्थरूपं च्व-
नेगु मनुष्यया स्वाभाविक प्रवृत्ति खः। काय् गु
मादक पदार्थ त्वनाः नयाः थः गु चेतन यात तंका च्व-
नेगु नं छगु खुँज्या हे खः धाः सां मपा:। थ्व थः गु
चेतना थमं तु ख्या काय् गु छगु अजुगति चाया
पुगु खुँज्या खः। थुकथं प्राणी हिसा, प्रदिनादान.
मिथ्याभाषण, काममिथ्याचार, मादक पदार्थ सेवन
आदि पञ्चशीलया थ्व न्यातां खुइगुया प्रकार हे जक
खः।

साधारणतः मदुपिसं खुइ तर खुइपि मदुपि
हे जक मखुः। मनूतय् मन लोभ, मोह व ईर्ष्या विलि-
विलि जाः। खुइगुया मूल कारण थ्व हे खः। मचां-
निसे खुइगु स्वभाव दुपि मनूत दु। थुजाःपिनि मनय्

कर्पिनिगु काय्, कर्पिनिगु नय् थुजाःगु हे लोभ भावना
जक वयाच्वनी। थुजाःपिसं थःपिके दयक - दयक नं
कर्पिनिगु खुया कयाच्वनी। व मालया थः त आवश्यकता
दया: मखु कि केबल खुइगु लोभं अथवा मोहं जक
नं खुया च्वनी। खुइ धुकाः व चीज वां छ्वय् माः सां
खुयाच्वनी। लिया कट्ट भोग याय् माली धकाः स्यूसां
खुइगुलिइ आनन्द तायाच्वनी। थ्व छगु तसकं मर्मिगु
बानि खः। प्रसिद्ध दार्शनिक तथा साहित्यकार जाँजाक
रुसों थः गु 'कन्फेसन्स' धयागु आत्मजीवनी थः
मचावलय् थः के खुइगु स्वभाव दुगु खँ महेकुसे
धया त गु दु। थः त माः सां म्वाः सां खुइवलय् नं थः
तसकं आनन्द वः है। थ्व विकृति खः। कर्पिनि-ज्यू
मिगु स्वमफया: गुनिस्यां कर्पित दुःख बीत जक नं
यानाच्वनी। कर्पित यः मि जूगु, कर्पिनि सुख सयल
या: गु खनाः थः न अथे हे जुइत याय् त प्रतिस्पर्धाया
भावनां नं मनुखं खुइया:। घूस, हाकुबजार, थुजाःपिसं
हे याइगु खुँज्या खः। खुयागु धन मिसा व मदिराय्
छयलीपिसं हानं हानं नाना तरहया खुँज्या यानाः
समाजयात दुःख बीया नापनापं थःपिनिगु जीवन नं
सितिक फुकाच्वन। थुकथं स्वय् खने दुथाय् तक
खुँज्या न्ह्यलुया च्वन।

दरिद्रता व अज्ञान हे खुँज्याया जननी खः धाइ
तर आः थथे मखुत। दरिद्रं खुयां गुलि हे खुइ? अज्ञानि
खुयां गुलि हे काइ? थिमिसं खु हे खूसां प्वा छगया
लागी खुइ, हद अप्वः लछि निलायात गावक खुइ।
दरिद्र व अज्ञानी जुदवं खुँ हे जुइ धाय् फइमखु
बरु प्वाथय् ल्वहँमां त्यका च्वनी खुइगु ज्या मया-
इपि दरिद्रत यवव दु। लखं लख, करोड़ करोड़ खुइपि
ला मु धनी, मु बुद्धिमान्, मु चलाक वहे जुया च्वनी।

थिमिस जनतायागु जक मखु, संस्था वं सरकारयागु
नं ईवं मि मिलय् यानाः खुया काइ। द्यःयागु तिसा गजू
जक मखु द्यः नापं खुइत बाकि तइमखु थुमिगु खुँज्या
कलात्मक जुयाच्चनी, वैज्ञानिक जुयाच्चनी। उकि
थुमिस खुया काःसां खुँ धकाः हतपति धायके
मालीमखु। थुमिगु खुँज्यां देशयात हे इवाकलय् थुना
च्चनी, स्यंकाच्चनी।

मनूतयत मखुइकेगुया लागी सरकारं दण्ड सजाय-
या भय बियातःगु दु, धर्मं परजन्मय् कष्ट भोग याय्
मालीगु रुयाच्चवः क्यनातःगु दु। तर मनुखं खनाच्चवन थन
खुँज्या याःपिनि हे जक जय जुयाच्चवन। सरकारया
मिखाय् धुलं छ्वाके फुर्पि जक हे थाहां वयाच्चवन। थव
खैंखं खुँज्या हे व्यक्तिगत उन्नतिया लैंपु खः ला धया थे नं
मतिइ लुया वइगु जुयाच्चवन। विकसित देशय् जनता
सकस्यां आर्थिक स्तर थाहां वंगु, वना च्वंगु न्यनाच्चवन,
अग्र वंपिस खनाच्चवन तर थःगु देशय् बहुसंख्यक जनताया
आर्थिक स्तर आःतक नं क्वह्यना च्वंगु खैंखं दुःख सिया
च्चवने माःपि मनूतय् मतिइ छपुचःचा मनूतय् खुँज्यां यानाः
हे आपालं मनूतय्सं दुःखसिया च्चवने माल। थव खुँज्यां
छपुचःचा मनूतय्त जक सुख सुविधा विल, आपालं
मनूतय्त दुःख कष्ट बियाच्चवन। थव खुँज्याया निर्ति
व्यक्ति व्यक्तिया लागी जक मखु देशया लागी नं जि हे
मज्यू। देयं थव खुँज्या तके मफक्कं देश विकास व
प्रगतिया लैंपुइ न्ह्याके धकाः वांखाः हे तप् म्वा। खुँज्यां
खू जुया च्वैत्ले न्ह्याः वने फइमखु थव झीगु देश।

थौं झीसं चायके माल, खुँज्या झीत मजिल,
देशया लागी मजिल, व्यक्तिया लागी मजिल। थः
याकःचिया जक साकक भिक नय त्वने, ततःखागु छेँय्
च्चवने मोज मजा याय्, मेपि फुकसित लथ्याय, क्वाय्,
बेइमानी याय् धयागु भावना तोता छ्वय् माल, तोतके
बीगु कुतयाय् माल। खुइगु बेइमानी याय् गु ज्यापाखे
सदा सर्वदा विमुव जुयाच्चवने माल। थुकि हे जक
देशयात मि याइ। देशया उन्नति वा प्रगति जुइफइ। *

“विषय सुख सुवा मखुः अभिशाप ख”

-सुश्री अमिता धाखवा:

“परियति सद्गम्म कोविद”

थह्या दयकूगु जालय् तक्यह्या माकःचा थे

तक्यनाच्चवन विषयसुखया जालय्

छायधाःसा उकीया बन्धन थुलि क्वातुया च्चवनी
गुकीया लिच्चः छु जुइ धकाः तकं लोमंका च्चवनी।

घोंथाना च्चवनीबलय् चासुइगुली सुख ताइथे

वयात इन्द्रिय सुखय् ल्लचाइपु तायाच्चवनी

छाय् धाःसा वं मस्यू घोंमथाःपिनि दुगु सुख छु धकाः

उकि व उकी हे आशक्त ज्वी लिपा हीसे च्चवनीगु तकं
लोमंका च्चवनी।

खिचां क्वय्यह्यन्ह्या सवाः क्याच्चवनी

थःगु वां हि वःगु हे मचायका च्चवनी

उकि व उकी हे आशक्त ज्वी लिपा छु जुइ धइगु तकं
लोमका च्चवनी।

विषय - सुख साःगु विष समान खः

विष कायकाः नं ह्लयाइपुइगु सुख मालाच्चवनी

परन्तु वं मस्यू विषय सुख सुवा: मखु

अभिशाप खः सीमदयक चीगु बन्धन नं धकाः।

बुद्धशासन व मनुष्य जन्म

- रमिता धार्खवा:

लोकय् बुद्ध उत्पन्न जुइगु तःसकं हे दुर्लभ जुया-
चवन् । च्व खैयात निथी किसिमं बिचाः यायकु, कल्पया
हिसावं दुर्लभ व थःथःपिनिगु हिसावं दुर्लभ । कल्पया
हिसाव कथं लोकय् असंख्य वर्ष दितय् जुइधुंकाः तिनि
बल्ल छम्ह बुद्ध उत्पन्न जुइ । धयातःगु दु छगो तगोगु
ह्वहैं गुकीया हाँकः, ध्या व जाः छगू छगू योजन दुगुयात
छकू नायूगु कापतं सच्छिदैय् छकः दोषिदैय् छकः ध्व-
ध्वस्यात धाःसा नं बरु व त्वहैं ज्यलावनेफु परन्तु
महाकल्पया काल फुनावनी मखु धाःसा अजाःगु
महाकल्पयुलिखे तय्व तिनि असंख्य जूवनी । हानं बुद्ध-
शासनया आयु नं तसकं चीहाकः जुयाच्वन । गुबलय्
मनुष्यतय् आयु छगू लाख वर्ष दुगु खः अबलय् बुद्ध-
शासनया आयु २-३ लाख जक द्याच्वनी ।

थःथःपिनिगु हिसावं दुर्लभ कथं बुद्ध धैर्पि ध्व है
चक्रवालय् जक जन्म जुइ धयागु दु । बुद्ध उत्पन्न जुया
च्वबलय् थःथःपि मेगु चक्रवालय् जन्म जुल धाःसा बुद्ध
उत्पन्न जूगु सः तकतं न्यनेगु दुर्लभ जुइ । अशित ऋष
गुम्ह शुद्धोदन महाराजया पुरोहित खः; सिद्धार्थ खनेबं
व मिद्वां रुविहाय्कल कारण सिद्धार्थ बुद्ध जुइबलय्
थम्ह उपदेश न्यने मखनीगु व बुद्ध दर्शन तकं मदंगु
भुवनय् जन्म काःवनीगु जुयाच्वन । वथै भगवान् बुद्धं

बोधज्ञान प्राप्त यानाविज्याय् धुंकाः सुयोत शापालाक
उपदेश बीमाली धुंगु बिचाः यानास्वःबलय् थः नहापाया
गुरुर्हपि आलारकालाम व उदकरामपुत्रपि लुम्बंसे वल ।
अले इपि थौकन्हय् गन दइ धकाः ध्यानं स्वयाविज्याः-
बलय् निम्ह अरूप-भुवनय् जन्म काःवनेधुंकूगु सिहकाः
उबलय् वस्पोलं इमित विनाश जुल धकाः नुगः मौछिका
विज्ञात छायधाःसा उगु भूमी जन्म काःवनेवं बुद्धया
उपदेश न्यने दइमखुगु जुयाच्वन गुर्कियानाः इमिगु निम्ति
बुद्ध-शासन चुकय् जूवन । हानं यदि थःपिनिगु हृदय
असंख्य अकुशलत हयाच्वन धाःसा लिपा लिपा उत्पन्न
जुइपि बुद्धपि है नं छलय् जुइ फुगु जुयाच्वन । थुकथं
शासन लोप जुइधुंकाः अन्धकार जुयाच्वंगु अवस्थाय्
मनुष्य जन्म काःवःसा नं बुद्ध शासन छुतय् जुल । हान
शापालं कल्प बितय् जुइधुंका । बुद्धया शासन छकः
उत्पन्न जूगु अवस्थाय् नं थः अपाय ल्यू लानाच्वंगु
कारण जुल धाःसा वया निवि नं शासन छुतय् जुल ।
संयोगवश बुद्ध उत्पन्न जूगु समये मनुष्य जन्म जूसा नं
नियत व्याकरण (थुम्ह बुद्धया समय मार्गफल प्राप्त जुइ
धंगु भविष्यवाणी) प्राप्त मज्जूर्पि जुल धाःसा पारमिता
गुणधर्म पूर्ण जूसां व उगु जन्मय् दुःखं मुक्त जुयावने
फइमखु गथे कि बुद्धकालीन समये महाधनपुत्र गुम्ह

तसकं धनिम्ह व्यक्ति खः, उम्हसिनं फुक समय पञ्च-
कामय भुलय जुयाः विरत्नया मां कायगु अवकाश तकं
प्राप्त यानाकाय मफु । बुद्धया लिवक च्वनेगु मौका दयां
हानं वर्तमान जीवन हे अन्तिम जन्म जुइके फुगु पार-
मितापूर्ण यानाः बुद्ध शासनय चूलाकेगु संयोग दःसा नं
नियत व्याकरण प्राप्त मजुयाः नं चरित्र ध्वष्ट जुइक
संगुलिं यानाः वयात बुद्ध शासन चुक्य जूगु समान
जुल । वथें अजातशतुं अबुयात स्याःगुलिं यानाः व उगु
जन्मय मुक्त जुइ मफुत । उकि विजजनपिस थः दुलभगु
शासन प्राप्त यानाथे उकीयात धारणा यानाः आदि
अन्त मदुगु संसारय थः ल्यू ल्यू किचः समानं वयाच्वंगु
मिथ्याधारणायात पूर्ण रूपं वाँछवयाः महासुख प्राप्त
यायत रवइ । इमिस बुद्धोत्पाद दुर्लभ धंगु महत्वपूर्णगु
खेयात अनेक प्रकारं प्रकाश यानाच्वनी । महान् सुख
ऐश्वर्यं प्राप्त जूसां, प्यगु द्वीपयात राज्य यानाच्वर्पि
चक्रवर्ती जुजुपिसं नं व सुख ऐश्वर्ययात त्याग यानाः
बुद्धशासनयात थःगु याना काइ । बुद्धकालीन समयया
छगू घटना उल्लेख याय बहजू । छकः महातिष्ठ
भन्तेयात वस्पोलया छेँय च्वपिस गृहस्थी जुयाः हानं

लेँय वयाः अंश मात्र का वर्फु धकाः दाखुंत वयाः
स्वाके हल । उबलय भन्तेनं विचाः यात- “॒बुद्ध
शासन चूलाके धंगु तसक हे थाकु, थजाःगु प्रवस्थाय ति
क्षू न छगू जान प्राप्त याना कायमाः ।” विचाः
यानाः दाखुंतयत धाल- “॒विवाःगु उदा तिमधःनि
जितः छुं समय व्यू ।” तर इमिसं भन्तेयात विस्यु
वनी धकाः विश्वास मया । अले भन्तेनं इमित विश्वास
वयकेया निति थःत तःधंगु कष्ट जुइगुया परवाह मतसे
तरगोगु ल्वहैं हयाः थःगु तुती संके हे मजीक छ्यात ।
वस्पोलयात तःधंगु हे वेदना जुल । अथेसां वस्पोलं
वेदना सहयामाः विषयना ज्ञान बरय यानाः अर्हन्त फल
प्राप्त याना बिज्यात । थुक्यं बुद्ध शासनया महत्व
थूपिसं थःगु वलबीयद्वारा दुःखचक्रं मुक्त जुयावनी ।
इपि आर्यंपि जुइ गुपित बुद्धया पुत्रपुत्रीपि धाइ । इमिगु
निति लिपा उत्पन्न जुइपि बुद्धपिनिगु आशा कायमाःगु
आवश्यकता मन्त । थुगुरूपं अनन्त आनिशंस फल प्राप्त
यानाकायफुपित हे जक बुद्धया शासन चूलाःव.पि
धाइ ।

ईर्ष्या व मात्सर्य

ईर्ष्या परसम्पत्तियात आरम्भण
याइ । मात्सर्य स्वसम्पत्तियात
आरम्भण याइ । थुपि निगुलो
मूल भेद हे ज्व खः ।

A speech on occasion of Magha Punnami Day, 2529

-His Holiness Somdet Phra Nyanasamvara, Thailand.

Today is one of our auspicious Buddhist Celebration days, named Magha Puja day, all of which are like light-houses, radiating knowledge, reminding us of the most significant historical events and the most important teachings of Buddha that are eternal lessons for us.

Today the full-moon appears passing through the solar consolation called "Magha", and reminds us of the historical events and teachings that took place and are commemorated at this time.

When the Buddha was staying at Veluvana, the royal bamboo grove, in Rajagaha the capital of Magadha State, there came about a great gathering of his disciples that auspicious in four (4) ways, called 'Caturanga Sannipata, or Forfold Assemblage.'

Firstly, all in the gathering of 1,250 disciples enlightened. That is to say that their consciousness was completely established in purity, bliss and peace, free from any narrowness.

Secondly, all had been ordained by Lord Buddha himself with the words 'Ehi Bhikkhu!' (Come oh monk!).

Thirdly, they all came to see the Buddha, coming individually without prior notice or invitation.

The thinking and actions of the enlightened, being without obsessions, is spontaneously good and right. That means according to Dhamma, the totality of natural law. For such an auspicious day it is quite natural that all those in tune with natural law would think and feel in harmony with each other.

Fourthly, it was the Magha full-moon day.

In this assembly the Buddha proclaimed the 'Visuddhiuposatha-the perfectly pure precepts'. He further expounded his essential teachings to teach and to practise. This was called 'Ovadapatimokkha', 'principle instructions' and are in the following verses:

Endurance, forebearance is the greatest purifier
nothing is higher than Nibbana, the Enlightenment
say the Buddhas, the Awakened Ones.
He is not one who cast aside impurities who harms another nor one who has subdued his obsessions who oppresses others.

Avoid all evil, do all good, purify your consciousness, this is the Buddha's teaching.

No malice, no injury, disciplined in behaving,
moderate in eating, high-thinking and simple
living, this is the Buddha's teaching.

The Buddha proclaimed these teachings for his disciples to teach to others. Lengthy explanations were not needed because they were already established in the inner bliss and peace of the goal of life, and no longer on the path of practice. Also, it was an expression of that high state of life. So we could translate and interpret it two different ways; one as instruction to follow for the unenlightened (the path) and another as an expression of the enlightened state [the goal]. Our translation and understanding is the first of

these, most of us are still following life's path, not having reached life's goal. Later when fundamental precepts of conduct were formulated into the 'Patimokkha—the principle precepts' these were recited every fortnight as a tradition, even to the present day.

The Buddha himself used the word 'religion or sasana' meaning 'teaching, ruling or governing'. Let us not forget that religion is not merely belief but it is knowledge in action for all good.

When the anniversary of the full-moon day of Magha comes, as today, there are traditional celebrations in Buddhist temples and homes in two ways. One is by Puja or showing homage to the Buddha [Enlightenment], the Dhamma [the totality of natural law], the Sangha the gathering together in collected consciousness of the disciples] by means of flowers, incense etc., according to custom. Another is by practice of generosity and kindness to spread knowledge and happiness to all people and observing honest and polite behavior, that is creative and intelligent but no finding fault of putting down others and study of the Dhamma and by practicing meditation to clear the heart and mind of impurities and make the mind intelligent and creative, and expand the consciousness to become established, self-sufficient, self-knowing and at peace. Everyone of us whose mind and heart is outflowing or lying heavily in stress and strain, unable to be free from greed, dislike, or selfishness should help themselves, and others, by having some teaching or 'sasana' in mind, to soften and quieten the heaviness of feeling and training one's mind to avoid all evil, to do good and to purify one's mind as the ultimate teaching of the Buddha which was taught on this very day.

This highest purity fulfilled by the teachings of austerity which is like a fire that burns up all defilements to life. By this practice one will find true happiness, the bliss of Nibbana, ultimate peace, that is pure consciousness beyond thinking, feeling and action consciousness and within everyone, ready to be lived in daily life.

METTA (MAITRI) – INSTRUMENT OF PEACE

Om Prakash Pathak

Department of Buddhist Studies
University of Delhi,
DELHI-110007.

The Buddha has been described as Mahakarunika or the most Compassionate being. He attained perfect Enlightenment at Uruvela under the Bodhi Tree and wandered throughout the country showering forth Compassion on the beings in distress. He attained this state not for himself, but for the suffering humanity. Even as Bodhisatva he clearly stated that "What is the benefit in getting emancipation for himself when the entire beings are in suffering. Therefore he would make a raft of Dhamma and take the beings across the ocean of suffering." This aim of the Bodhisatva continued throughout his career. He cast the compassionate eye on the people and found them trembling just like the fish in a pond having small quantity of water under the scorching heat of the sun in summer. He was moved by the situation and determined to take the beings from the state of suffering to the state eternal bliss. For that he prescribed several ways befitting to the person. One of them is the friendliness or Metta.

The word 'Metta' is generally translated

as friendliness. It may also mean goodwill, benevolence, amity, universal love, loving kindness etc. In its technical sense metta is more than this, it is the name of a sublime state of mind of well-being of all Parahita Kamata. It refers to this state which is infinite in its nature, technically called Appaman or immeasurable. It is such a powerful moral force which when properly developed pervades all throughout the universe.

Friendliness has all the beings as object and hence it is illimitable in nature. It runs as "Whatever living beings there are, feeble or strong, big or small, seen or unseen, born or unborn, stable or moving, may all be happy, secure, free from ailment and lead the smooth and peaceful life". As a mother protects her only child even at the risk of her life, so also let every one should cultivate a boundless friendly mind, unobstructed, without hatred and enmity. Let him have such unbounded consciousness all the moments of life while standing, walking, sitting or lying as long as he be awake.

"Mata Yatha niya puttam, ayusa ekaputtam manurakkhe evam api sabbahutesu, manasambhavaya aparimanam, tittham caram nisinnova va, sayano va yavatassa vigatamiddho. etam satim adhittheyya." (Khuddaka Nikaya, Vol I, page 12, Khuddaka Patha).

Metta is one of the Paramis or 'Perfection' to be fulfilled by a Bodhisatva. The Paramis or Paramitas are ten in number in Pali literature while they are said to be six in sanskrit Buddhist literature. This is clearly evident from counting Metta as the ninth Parami and ending the enumeration with Upekkha.

Friendliness also comes one of the four Brahma Viharas, and three other bosom friends are Karuna (Compassion), Mudita (Joy) and Upekkha (equanimity).

Karuna or compassion is the name of a sublime feeling of becoming one with the suffering of others with pious desire for its total eradication. It is generally developed with reference to the being in distress.

Mudita or joy is the name of a feeling of unmixed pleasure bereft of any consideration towards the beings in the state of progress of others. But here immense joy is experienced marking the beings, progressing day by day. Dighanikaya explain- "Modanti vatabhosatta modanti sadhu sutthu ti adina mayena hitasukha avippayogakamata mudita." (Digha Nikaya Vol. I Page 251.)

Upekkha or equanimity is the name of a

sublime state of taking all as equal. The feeling of low and high, big or small is eradicated and for him all are like him. These three sublime states are also developed like the friendliness from individual to the universe. The four, when properly developed, are technically known as Brahmavihara. The word Brahma here means the superior, sublime, supramundane etc. and Vihara is the way of living. Thus the Brahmavihara refers to a superior and external bliss generated by peace and tranquility.

Metta or friendliness is the world's supreme need today, greater indeed, than ever before. Why ? It is our common experience that the material Prosperity and riches can not help in the attainment of Peace. As we see in the society to day, through at one the hand man is fast progressing at the table of intellect which crystalize in the form of scientific & technological advancement and also in the adhere of conceptual & Philosophical study etc. but still he lacks peace. The attainment of this peace- inner satisfaction can become easily attainable if we understand and inculcate the practice of metta bhavana sincerely and devotedly. This in its return would help in the development of peace & prosperity. This individual practice of metta Bhavana when practice would bring peace & hormony in the world. Since it is the individual which makes the society

and the nations at large.

In this way we find metta or friendliness as an efficient instrument for the establishment of peace in the world.

"Mettam ca sabbalokasmin, managam bhavaye aparimanam. Uddham adho ca tiriyam ca, asambadham averam asapattam. Ditthim ca anupagamma silava, dassanena sampanno. Kamesu vineyya gedham, an hi jatu gabbha sayyam punaretiti."

(Khuddaka Nikaya Vol. I page 291,

(Suttanipat)

(Let him cultivate goodwill to words all the world, a boundless (friendly) mind, above and below and across, unobstructed, without enmity. He who, not having embraced views is virtuous, endwed with perfect vision, after subduing greediness for sensual pleasures, will never again go to a mother's womb.) X

Tel: 4-13606

Gem house

Shopping Arcade

Hotel Soaltee Oberoi

wishes you all the best on the auspicious day of 2530 Bubdha Jayanti.

Happy Greetings on the occasion of

Buddha's Birth,

Enlightenment and Maha parinirvana.

Himalan Gems Nepal Private Ltd.

The Lapidary of Nepal Patan Industrial Estate
Lagankhel, Lalitpur, Nepal.

Tel: 4-13606

सुम्पादकीय

बुद्धधर्म जीवनपद्धति हो

भगवान् बुद्धले उपदेश गर्दा राजा रंक जसको बुद्धको उपदेश ठूलो सानो र उच्च नीचको दृष्टिले व्यक्तिको अनुहार हेरी हुँदैनथ्यो । अनुहार त त्यसबेला हेरिन्छ जब जीवनदेखि विरक्त भएर लडेका, परेका, बहुलाएका र अहकारी, अभिमानी भए स्वच्छन्द हिँडेकाहरू निराश भई उनका सामुन्ने पुग्दये । गाली र अपमान जस्ता कठुचन प्रयोग गर्नु साटो बुद्धले मनोवैज्ञानिक ढंगले मन-शिक्षितसा गर्दा यथायोग्य उपदेशका लागि अप्रेसरहरूको मुख हेरिन्थ्यो । नक्त समानरूपले, सदा सर्वदा एकप्रकारको न तार स्वर न अस्पष्ट स्वर, शब्दका उतार चढावतस्म हुँदैनथ्यो उनको स्वरमा । ग्राहकको ग्रहण गर्ने क्षमता अनुसारको सरल शैली र सुग्राहा भाषामा उपदेश हुन्थ्यो । यसेकारण दुख आपतमा परेको युवा बृद्ध बनिता जो पनि वहाँकहाँ पुगेषछि आत्मसमर्पण गरी ‘बुद्धं शरणं गच्छामि’ भन्दै उपासक उपासिका बन्दये । धनसम्पत्तिले मालामाल भएका साहू सेठहरू पनि सच्चा उपासक बन्ये भने रक्षाविभागका पलटनिया र सेनापतिहरू बुद्धका अमृतोपदेशको सागरमा इवान्म हाम-

फाल्ये । अज्ञ राजा महाराजाहरूको पनि आपनो दिमाग प्रक्षालन भई हृदय परिवर्तन भएको थियो ।

बुद्धको उपदेश दिने तरीकामा ऐउट भेद छ त्यो हो जो जसले जतिसम्म ग्रहण गर्न सक्छ र उसमा जतिसम्म ग्रहण गर्ने क्षमता छ उस्तैप्रकारले उपदेश दिनुहुन्थ्यो । तला उक्लने खुँडकिला झौं तहगत उपदेश वहाँको हुन्थ्यो । वहाँ मानिस जन्मनुभन्दा अधिकेखि मरणोपरान्तका कुरालाई आपनो उपदेश भित्र राख्नु हुन्थ्यो । वहाँको उपदेशमा मानिसको जीवन पद्धति बताइएको हुन्छ । वहाँको उपदेश जीवन खल्बल्याउने दर्शन होइन किन्तु जीवनोद्धार गर्ने दर्शन हो । यसले बुद्धधर्म मात्र दर्शनको पोको होइन यो त जीवनपद्धति हो भनी दलाइलमाले भनेका छन् । वास्तवमा बुद्धधर्म व्यवहार हो, आचरण हो । आज भगवान् बुद्धको २५३० औं जयन्तीको उपलक्ष्यमा सम्पूर्ण धर्मविलम्बीहरूलाई सर्व प्राणोप्रति सद्व्यवहार राखो सदाचरणमा लाग्न भगवान् बुद्धका उपदेशले प्रेरणा दिउन भन्ने कामनाका साथै मानिसमा जीवन र जीवनान्तर एनि शान्ति प्राप्त होस् भनी श्रान्तव्यभूमि हाँदिक शुभकामना व्यक्त गर्दछ ।

२५३० औं बुद्धजयन्तीको सुखद उपलक्ष्यमा शुभकामना व्यक्त गर्दछौं ।

एवाई अटो ट्रेंडिंग कं०
कृष्टल प्रिन्टिंग प्रेस
M D International Traders
मोन्टेकाडो पार्लर
अन्नपूर्णा आल्मोनियम इण्डिष्ट्रिज
अन्नपूर्णा हार्डवेयर इण्डिष्ट्रिज
होटेल गौतम

गौतम बुद्धको जन्म, बुद्धत्व लाभ र परिनिर्वाण दिवस बुद्धजयन्तीको सुखद
उपलक्ष्यमा सबैप्रति हात्त्रो

शुभकामना !

सुप्रीम इलेक्ट्रीक प्रा. लि.

६/१४, धर्मपथ

काठमाडौं

राजकुमार सिद्धार्थया बुद्धि, सम्बोधिताभ व परिनिर्वाण दिवस स्वांया पुन्हीया लसताय्

भिंतुना

मस्तय बुद्धि विकासया लागी लुमका दिसै ।

सिद्धार्थ शिशु निकेतन

बुद्धबिहार, भूकुटी मण्डप

काठमाडौं

फोन: २-१५७४३

नीलोपद्म भगवत्तिविष्णु

(नेपाली भाषा)

भिक्षु अमृतानन्दलाई स्वास्थ्यलाभ

काठमाडौं, बैशाख ११

यहाँको चुलालोकरन अस्पतालमा उपचार गरि-
राखनुभएका महानायक भिक्षु अमृतानन्द महास्थविरको
स्वास्थ्यमा प्रगति हुँदैआएको छ । वहाँमा क्लोष्टरल
बढी भई शरीरको उचाई अनुसार हुनुपर्ने वजनभन्दा
बढेकोले आइर नियन्त्रणहारा क्लोष्टरल घटाउने
उपचार भइराखेको छ । औषधिको प्रयोगभन्दा आहार
नियन्त्रणको विधि स्थायी हुने र औषधिको प्रयोग भाव-
ले बारम्बार घट्ने बढ्ने हुन सबै भन्ने त्यहाँका चिकि-
त्सकहरूको भनाइ रहेको छ । उपचार पूरा गरी वहाँ
मई महीना सकिना साथ काठमाडौं फर्क्ने हुनुभएको
छ ।

मासिक बुद्धपूजा

काठमाडौं, बैशाख ११-

महीनेपिछ्ये निरन्तर रूपमा हुँदैआएको बुद्धपूजा
र धर्मदेशना स्थानीय आनन्दकुटी विहारमा 'लहुतिपुङ्हो'
चत्रपूर्णिमाका दिन सम्पन्न भयो । संघनायक शाक्यानन्द
महास्थविरबाट ५०शील प्रदान र भिक्षु अनिरुद्ध महा-
स्थविरबाट बुद्धपूजा भएको त्यस बेला भिक्षु शाक्यानन्द-
बट आनन्दकुटी विहारका संस्थापक दिवंगत धर्मालोक
महास्थविरको सूति उद्घाटन गरियो । त्यस्ते भिक्षु

प्रज्ञारश्मि, पूर्णमान, भाइकाजि, पूर्णकाजि, तीर्थनारायण
र कृष्णबहादुरबाट धर्मालोक महास्थविरको गुणगान
सहित मन्त्रव्यक्त गरियो । भिक्षुसंघबाट परिवाण
भएको त्यस दिन दिउंसो शामणेर ज्ञानेन्द्रले धर्मदेशना
गर्नुभएको थियो ।

ज्ञानमाला भजन गोष्ठी सम्पन्न

काठमाडौं, जेठ ४-

यहाँको नेपाल महिला बुद्ध संघको आयोजनामा
२५३० औं बुद्ध जयन्तीको उपलक्ष्यमा स्थानीय टेबहाल
मा जेठ २, ३ र ४ गते प्रत्येक दिन साँझ ५ बजेदेखि
७ ३० बजेसम्म ज्ञानमाला भजन गोष्ठी सम्पन्न भएको छ ।
भाग लिने टोलीहरूमा पाटनका नागबहालको तरेसाम
ज्ञानमाला भजन खलः, गुजिबहालको मंत्रीभाव भजत
खलः, पुलचोकको श्रीबहाल भजन खलः, कुम्भेश्वरको
ज्ञानमाला भजन खलः, काठमाडौं, श्रीघःको ज्ञानमाला
भजन खलः र भद्रकालीको ज्ञानमाला भजन खलः रहेका
छन् ।

सोमदेव महास्थविर टीभ्रीमा

आइलैण्ड, बैशाख १५-

गत मंसीर द गते अखिल नेपाल भिक्षु महासंघको
नियन्त्रणामा विशेष विमानबाट नेपालमा पालनुभएका
मित्रराष्ट्र आइलैण्डका राजगुरु उपसंघराजा सोमदेव
फा ज्ञानसंवर महास्थविर साथे आएका थाइ टेलिभिजन
कार्यकर्त्तहरूहारा खिचिएको सीडीओ फिल्म थाई

टेलिभिजनद्वारा 'धर्मभूमि' नामक कार्यक्रमबाट प्रसारित गरिएको थियो । तीन भागमा गरी प्रसारण गरिएको त्यस कार्यक्रमको दोश्रो भाग प्रसारण भइरहेको बेला अर्को विशेष क यंकमले गर्दै १ मिनेट जतिको बाँकी भाग देखाउन नसकिदा टेलिभिजन स्टेशनमा धेरै विवाद आउनु । साथै मुद्दा समेत दायर गरेको कुरा थाइलैण्डमा रहनुभएका भिक्षु सुगन्धद्वारा जानकारीमा आएको छ । उक्त प्रसारणबाट नेपाल र थाइलैण्ड बाच धार्मिक तथा राजनीतिक सम्बन्ध बढ़ि हुनुका साथै पर्यटनको विकासमा धेरै प्रभाव परेको बैकक स्थित शाही नेपाली राजतूतावासका एक प्रवक्ताले बताउनु-भउको छ । यस्तै राजगुरु फाको धर्मव्याख्यान सम्बन्धी समाचार विभिन्न पत्रपत्रिकामा छापिएको थियो ।

महायान र स्थविरवादी धर्म प्रचार गर्नुपर्ने थ्यांगबोचे, चैत्र २०-

हिमालीखण्डमा बुद्धधर्म र बौद्धस्थितिको अध्ययन का लागि ध्रमण गर्नुभएका भिक्षुहरू सुदर्शन र सुगन्ध लुकला, चुमोअ र नाम्चेबजार घुम्दै थ्यांगबोचेमा पुग्नु-भयो । त्यसबेला त्यहाँका अवतारी लामाले त्यस हिमाली पहाडको चुचुरामा रहेको थ्यांगबोचेमा चीवरधारीको आगमन पहिलोरन्ट भएको हो भनी हर्ष व्यक्त गर्नुभयो । अत्रगहा सितेसिताना जातुमङ्का भित्रुद्वारा त्यहाँ-का अवतारी लामाका बीच छलभल गर्दै महायान र स्थविरवादी धर्मको सहयोगात्मक रूपमा प्रचार गरी सक्रियताका साथ अग्रसर हुनुपर्ने कुराको निष्कर्षमा पुग्नुभयो ।

(५२)

थाइलैण्डका अधिराजकुमारीको नेपाल ध्रमण

काठमाण्डौ, चैत १७-

थाइलैण्डका नरेश भूमिकल अदुल्यादेजकी दिवी अधिराजकुमारी कल्याणी बड्ढनाले अनौपचारिक रूपमा ५ दिने नेपाल ध्रमण गरिबक्स्यो । अधिराजकुमारी लुम्बिनी पुगी देवस्थलमा पूजा गरिबक्स्यो । त्यसबेला अखिल नेपाल भिक्षुमहासंघका सहस्रचिव भिक्षु सुदर्शन-ले मौसूको स्वागत गर्नुका साथै भिक्षु महासंघको तर्फबाट मौसूकमा कलासक बृद्धप्रतिमा उणहार चढाउनुभयो । त्यहाँको बृद्धविहारमा पुगिबक्सेदा भिक्षुहरू अनिरुद्ध र विमलानन्दबाट स्वगत गरिनुका साथै नेपाली भिक्षुसंघबाट मौसूफको सुस्वास्थ्य एंवं दीघयुको कामना गरी परित्राणपाठ गरिएको थियो । अति विशिष्ट द्यक्तित्वहरूको वृक्षारोपणक्षेत्र भित्र लुम्बिनी विकास समितिको आयोजनामा मौसूकबाट वृक्षारोपण गरिबक्स्यो ।

त्यहाँबाट मौसूफ कल्याणी बड्ढना कपिलवस्तुमा सबारी भई त्यहाँका भग्नावशेष रूपमा रहेका प्राचीन र उत्खननका बारेमा अभिरूचिपूर्वक जानकारी हासिल गरिबक्स्यो । त्यहाँबाट फेरि निलहवा पुगिबक्सी त्यहाँ-को अशोकस्तम्भमा कुदिएका अभिलेखबारे जानकारी प्राप्त गरिबक्स्यो । थाइलैण्डका राजगुरु ज्ञानसंवरको नेपाल ध्रमणबाट प्रेरित भई लुम्बिनी र कपिलवस्तु दर्शन गर्न सबारी होइबक्सेका अधिराजकुमारीलाई थाईबासी नेपाली भिक्षु सुगन्धले ती पवित्र तीर्थस्थलबारे जानकारी गराइदिनुभएको थियो ।

आनन्दभूमि

नेपाल बौद्ध समाजमा धार्मिक छलफल

काठमाडौं, बैशाख २४-

नेपाल बौद्ध समाजको कार्यालय स्थानीय ताहाचल-मा बौद्धदर्शन र शास्त्रिका विषयमा एक छलफल कार्य-क्रम सम्पन्न भयो । उक्त अवसरमा महास्थविर मिक्षु सुमंगलले थेरवाद र महायानको तुलना गरी बौद्ध सिद्धान्तप्रति म तब्य व्यक्त गर्नुभयो । अनगारिका धर्मावतीले बुद्धको ऋद्धिप्रतिहार्यको सिलसिलामा बुद्ध-धर्मप्रति वर्णली जन आस्थारहेको कुरा सरल र मन-नीय ढंगले व्याख्या गर्नुभयो । नेपाल बौद्ध समाजका सस्थापक प्रेमवहादुर शाक्य तथा अध्यक्ष मिक्षु सुशोभन सहित सुवर्ण शाक्य, धर्मदेशक रत्नसुमंगल, मुरारिकृष्ण शर्मा आदिले छलफलमा भाग लिनुभएको थियो । शुरुपा आदरणीय अनगारिकाद्वारा परिचाण पाठ भई भू. पू. सहायक मन्त्री नेपाल बौद्ध समाजका संस्थापक प्रेमवहादुर शाक्यद्वारा भोजन प्रदान गर्नु भएको थियो । उक्त अवसरमा मां गुणवती सहित गण्यमान्य उपासक-हरूको उपस्थिति थियो ।

समिति गठन

सुनसरी, बैशाख २०-

२५३० ओं बुद्धजयन्ती मनाउन बौद्ध उपासिका संघको आयोजनामा तीर्थराज मोक्तानको सभापतित्वमा एक समारोह समितिको गठन भएको छ । सो अनुसार अध्यक्ष, उपाध्यक्ष, सचिव र कोषाध्यक्षमा क्रमशः तीर्थ-राज मोक्तमान, राम पाखिन, ज्योतिराज शाक्य र बिनोद लामा रहनुभएको छ । सदस्यहरूमा लालबहादुर, हरि, इन्द्र प्रधान, कृष्ण शाक्य, श्रीमती ज्ञानलक्ष्मी, नील-कुमारी, धर्मकुमारी, देवीकुमारी, देवी ठकुरी, राम-

प्यारी, आशा मोक्तान, सीता, इन्द्रकुमारी, मीना, पद्म-कुमारी, चन्द्रमाया, मायादेवी, मैया शाक्य, मायादेवी शाक्य, कृष्णप्यारी र इन्दिरा हलुवाई रहनुभएको छ ।

३१ सदस्यीय समिति गठन

संखुवासभा, बैशाख १२-

भगवान् बुद्धको २५३० ओं जयन्ती पूजा आराधना प्रवचन मोठी, कल्पवृक्षदान, मूर्तियात्रा आदि कार्यक्रम-कासाथ सप्ताहव्यापी रूपमा मनाउन स्थानीय चैनपुरमा बोधिसत्त्व विहार संचालक समितिका अध्यक्ष नरबहादुर शाक्यको अध्यक्षतामा ३१ सदस्यीय मूल समिति गठन गरिएको छ साथै ३ उपसमिति पनि गठन गरिएको छ ।

यस्ते स्थानीय धर्मप्रेमीहरूको एक बैठकले 'धर्मो-दय सभा शाखा' संचालन गर्ने ६ सदस्यीय एक उप-समिति पनि गठन गरेको छ । उक्त उपसमितिमा अध्यक्ष उपाध्यक्ष, सदस्य-सचिव र कोषाध्यक्षमा क्रमशः नेपाल मजदूर संगठन जिल्ला सभापति गंगा शाक्य, नेपाल प्रौढ संगठन प्रारम्भिक समितिका सभापति त्रिलोक शाक्य, चन्द्रज्योति शाक्य र पुष्पलाल शाक्य रहनुभएको छ । अन्य सदस्यहरूमा शिक्षक पद्मप्रसाद पौडेल, नरबहादुर शाक्य, प्रफुल्लचन्द्र शाक्य, देवेन्द्र शाक्य र लोकबहादुर शाक्य रहनुभएको छ ।

भजन क्यासेट विमोचन

काठमाडौं, जेठ २-

ज्ञानमाला भजन [खलः स्वर्णम्भूको स्वर्णजयन्ती तथा २५३० ओं बुद्धजयन्तीको उपलक्ष्यमा संचार राज्य मन्त्री अच्युतराज रेग्मीद्वारा बुद्धभजन भएको व्यासेट विमोचन भयो । मिक्षु शाक्यानन्द महास्थविरद्वारा पंचशील प्रदान भई शुरु भएको उक्त समारोहमा राज्य-

मन्त्रीले भगवान् बुद्धले पीडित मानव समुदायलाई शान्ति र अहिंसाको बाटोमा डोन्याउनुभएको र बुद्धका सन्देश शास्वत छ भन्नुहुँदै विश्वलाई शान्तिको सन्देश दिने भगवान् बुद्धको जन्म सौभाग्यवश हाँगो देशमा भयो भन्नुभयो ।

स्वागत भाषण गाँई तीर्थनारायण मानन्धरले १६६४ सालतिर स्वयंभूमा शुरु भएको ज्ञानमाला भजनले नेपाल बाहिरका हिन्दी आदि भाषामा मात्र भजन भेरहने प्रवृत्तिमा नेपालको एक प्रचलित नेपालभाषामा भजन गाँई नेपालीपन हथाएको र यसले अन्धविश्वासको सट्टा व्यावहारिकतातिर जोड दिएको कुरा बताउनहुँदै यो भजन गर्ने कार्यक्रम भिक्षु धर्मलिङ्क र भिक्षु ग्रन्थतानन्द-द्वारा शुरु गरिएको कुरा बताउनुभयो । कनकमान शाक्यले क्यासेट विमोचनका कारण बताउनुभयो । त्यस समारोहमा क्यासेट निर्माणार्थ सहयोग गर्नुभएका संगीतकार कान्ठादुद्ध वज्राचार्य, गायत, बाङ्गवादन र अन्य कार्यमा सहयोग गर्नुभएका संगीता शाक्य, शान्ति श्रेष्ठ, नगीना जौगी, भूगुराम श्रेष्ठ सानुभया, राम-प्रसाद मानन्धर, हरिप्रसाद वंच, ताराबीरसिंह तुलाधर, मोहनसुन्दर श्रेष्ठ, अष्टमान, नातिकाजि, सूर्यरत्न वज्राचार्य, ऋद्धि वज्राचार्य, न्हृ. वज्राचार्य, विष्णु, कानुगुर्ज, माधवलाल र कृष्णभाइलाई प्रमुख अतिथिद्वारा क्यासेट प्रदान गरियो । प्रमुख अतिथिलाई र नवहादुरबाट क्यासेट समर्पण भयो । द्वारिकाप्रसाद मानन्धर-बाट धन्यवाद ज्ञापन भई अन्तमा बौद्ध कार्यक्रम सम्बन्धी चलचित्र पनि प्रदर्शन भएको थियो ।

हाजिर जवाफ प्रतियोगिता सम्पन्न काठमाडौं, जेठ ५-

२५३० ग्राँ बुद्धजयन्ती समारोह समितिको आयो-

जनामा संचालित पांचौं अन्तर्राष्ट्रियिक बौद्ध हाजिर-जवाफ प्रतियोगिता स्थानीय गोदावरी आलुम्ताई आओ-सिएशनको हलमा सम्पन्न भयो । समारोह समितिका अध्यक्ष भिक्षु सुबोधानन्द महास्थविरले उद्घाटन गर्नु-भएको उक्त कार्यक्रममा समारोह समितिका महासचिव केदार शाक्य, प्रचार प्रसाद तथा हाजिरी जवाफ प्रतियोगिताका संयोजक सुवर्ण शाक्य तथा प्रतियोगिता संचालन सहयोगी संस्था बुद्ध खलःका सचिव अनार वज्राचार्यले बौद्ध हाजिरी जवाफ प्रतियोगिताको उपाधि देयता र उपयोगिताबाटे आफ आपनो मन्तव्य व्यक्त गर्नुभयो । यज्ञनिधि दाहालद्वारा उद्घोषण भएको द्यस प्रतियोगितामा १५ विद्यालयले भाग लिएको र पहिलो कन्या मा. वि: यद्धा, दोश्रो दरबार हाईस्कूल रानीपोखरी र तेश्रो शान्ति शिक्षा मन्दिर टोली विजयी भएको छ । निर्णयिक मण्डलमा भिक्षु कुमार काश्यप, भिक्षु सुशोभन र इतिहासकार शू. पू. मन्त्री भुवनलाल प्रधान रहनु भएको छ । प्रतियोगिताको शुरुमा पंचशील प्रदान गर्ने भिक्षुहरू कुमार काश्यप, शाक्य, नन्द र सुशोभन हुनुहुन्छ । काइनलका दिन बबीज-माघ्टर श्रीमती कृष्णा हुनुहुन्थ्यो ।

भगवान् बुद्धया जन्म, सम्बोधिलाभ व परिनिर्वाण दिवस २५३० दॱ क्यंगु बुद्धजयन्ती या लसताय भंगलमय कामना यानाच्चना ।

नापं

**बुद्धजयन्ती छः छः धाय्केत बिजुलीया
सामान मासा जिमित लुमंका दिसँ ।**

सुशील इलेक्ट्रोकल

गावहाल टोल, ललितपुर
फोन : ५-२१८६६
नेपाल ।

[नेपालभाषा]

अंचलब्यापी न्हृसः लिसः कासा

यल, चौलाथ्व चतुर्दशी-

बुद्धसम्बत् २५३० तथा अःतर्राष्ट्रिय शान्तिवर्ष १६८६ देया लसताय् श्री शाक्यसिंह विहारया ग्रवसालय् ज़गू ब रमती अचलद्यापी न्यादवःगु अःत्विहार बुद्ध व बुद्धधर्म सम्बन्धि न्हृसः लिसः कासा संघमहानायक प्रज्ञानन्द महास्थविर ग्रनुपस्थिति ज़गू जुयाः भिक्षु बुद्ध-घोष महास्थविरपाखे शील प्रदान व समुद्घाटन जुयाः सुरु जुल । जिखुगू विहारं व्वतिकाःगु थुगु कासाय् लसकुस यानाः श्रामणेर तिखीन्द्रं मानव मात्रया कल्याण व हित ज्वीगु उपदेशया प्रचार प्रसार मध्यय् न्हृसः लिसः कासा नं छगू ग्यसुलाःगु माध्यम खः धैबिज्यात । विश्वशान्ति विहार वानेश्वर, ध्यानकुटी विहार भोैत, गणमहाविहार ये व मुनिविहार रुप छसीकथं न्हाप, न्हापल्यांल्यू, लियांल्यू व लियांल्यू ल्यू लाःगु बिज्ञकासा कुन्हु समितिया छचांजय् अनगारिका ज्ञानवतीपाखे समितिया प्रतिवेदन व नेपाल बौद्ध परियति शिक्षा अन्तर्गत शाक्यासंह बौद्ध परियत्तिया गतिविधि प्रस्तुत जुल । दंभरि सुश्री कल्पना शाक्यपाखे आमदानि खर्चया ल्याःचाः न प्रस्तुत जुल । न्हापांयागु दिनय् भिक्षु कुमार काशयप सानुभाइ, वज्राचार्य व महेन्द्र शाक्य निर्णयिक मण्डलय् च्वनाविज्याःगु जुल ।

आः वैगु खुक्खःगु न्हृसः लिसः कासा न्यायकेत येँया गणमहाविहारं पाःफःगु दु । कासा समितिया अध्यक्षं कासा सुथांलाक न्हृबीकेया लागी गणमहाविहार परियति पुचःयात ५०१।— तका दां नं हापं प्रदान जुल । अःत्य् समितिया न्वकु सुश्री अमिता धाख्वाःपाखे धन्य-वाद ज्ञापन जुयाःलि पुष्पानुमोदनया नाप नापं ज्याइवः वच्वाल ।

उपासक बहादुर शाक्य मन्त्

यल, चौलाथ्व नवमी—

थनया सुमंगल विहार बौद्ध संघय् जिछदै अध्यक्ष

जुयाः धर्मप्रचारया न्याय सरिक ह उपासक बहादुर शाक्य ७५ देया बैसय परलोक जुल । वस्पोलया शान्ति कामनायसे भिक्षुसंघपाखे मदुम्हसिया स्वगृहय् छवा: यंक महापरिक्रान पाठ जुल । वच्वाःगु दि कुन्हु पंचशील प्रदान बुद्धपूजा, मरणानुस्मृति व अष्टपरिकार सहित दानप्रदान छसीकथं भिक्षु शाक्यानन्द, भिक्षु प्रज्ञारश्मि, भिक्षु बुद्धघोष व उपासिका तारादेवीया पाखे सम्पन्न जुल । अन्त्य् उपासिका इन्द्रशोभापाखे दिवंगत बहादुर शाक्यया सेवाजीवन विवरण प्रस्तुत जुल । मदुम्ह शाक्य थः ५७ दै वयंगुया लसताय् भिक्षु अमृता-नन्द महास्थविरं च्वैविज्याःगु भगवान् बुद्धया अग्र-श्रावकपि सारिपुत्र व महा मौग्दल्यायन पिंगु जीवनी सफू पिथनाः थःगु धर्मप्रतिया श्रद्धा व्वय् धुँकूगु खः ।

संशोधन

यल, चौलाथ्व दशमी—

आनन्दभूमि वंगु अंकय् प्रकाशित ज़गू बौद्ध परि-यति शिक्षा परीक्षाया लिच्वलय् शुभेशलक्ष्मी वज्राचार्य तृतीय ज़गू व प.स.पा.या प्रवेश द्वितीय वर्षय् यशोधरा बौद्ध विद्यालयया रमिता शाक्य द्वितीय ज़गू खः ।

दायकसभाया बुद्धि हन

भोैत, चिल्लागा एकादशी—

थनया ध्यानकुटी दायकसभाया बुद्धि शीलप्रार्थना, बुद्धपूजा, धर्मदेशना, ज्ञानमाला भजन, सचिवया प्रति-वेदन, पुण्यानुमोदन व दानप्रदान सहित ज्ञानःधायक हन । समारोहय् न्ववासे लोकदर्शन वज्राचार्य थुजाःगु सभाय् च्वनेवलय् पलखसां मन शान्त जू धैबिज्यात । अथे हे दायकसभाया अध्यक्ष सानुरत्न स्थापितं धन्यवाद न्वनु-कथं अशान्त वातावरणय् दुन च्वर्पि भौतिक सुख कै-च्वर्पित आध्यात्मिक सुख प्राप्त जुल धाःसा उकि मनय् शान्ति बी धैदल ।

थुव्यलय् भिक्षु तालीम केन्द्र स्वनाः श्रामणेर मस्तयत लहिना बिज्यानाच्वांस्ह भिक्षु अश्वघोष महा-स्थविरं नेपालय् भिक्षु जीवन कर्पिंगु भलसाय् च्वनेमाःगु

खें न्हायेंसे भिक्षु तालीम केर्द स्वनेगु अःपु मजूगु व
शिश्व जक थामणेर्पि लहीत नं थाकुगु खें कनाबिज्यात ।
तालीमकेन्द्रया लागी ध्यवा जक मुकं समस्या मखसे व्वं-
कीपि मदुगु, कःधानाबीर्पि मदुगु, दुगु ध्यवा तकं जिस्मा
कयाः संचालन यानाबीर्पि मदुगु व भिक्षुसंघं पर्यन्तं दृष्टि
मतःगु खें बौद्धतय् नुगलय् थुंदीकथं धैबिज्यात । थथे हे
समाजसेवाय् ज्वीपि भिक्षुपित्त थाकु नजक नेपि भिक्षु
तयत अःपुगु खें धैबिज्यासे भिक्षुपित्त समाजं अलग
च्वनेगु अवसर हे मदुगु व याकःवा च्वच्वनेगु जीवन
बांः नागु जीवन सखसे समाजय् पुचलय् च्वनेगु जीवन ज्वी
माःगु खें नं धैबिज्यात । भिक्षुतसें विशेष सुविधा दुथाय्
जक च्वनेत स्वंगु व विहारय् च्वनेत स्वैर्पि भिक्षुपित्त
दायकसभा व उपापकधाःपिसं नं बांलाक बिचाः मयाइगु
लि अपोधें नेपाया विहारत भिक्षुपि मदयाः खालि
जुयाच्चन्गु मासिक खें नं पिज्वय्का बिज्यात । अन्तय्
उपतिथत सकल उपासक व उपासिकापित्त नेपाली जन-
जीवनया सादा खाना जा के तर्कारिया भोजन प्रदान
ज्युयाःलि सभा क्वचाल ।

सेव महानायक अस्पतालय्

ये, बछलाथ्व ६-

संघमहानायक प्रज्ञानन्द महास्थविर स्वास्थयोपचार-
या लागी महाराजगज अस्पतालय् भर्ता ज्याबिज्याःगु
दु । वंगु छक्षय तृतीय कुन्हु वस्पोल ८७ दें क्यंगुया
लसताय् भिक्षु महासंघ व अनगारिकापित्त अष्टपरि-
ष्कार सहित दान प्रदान जुल ।

बुद्धपूजा

ये, बछलाथ्व ६-

२५३० देंगु बुद्धजयन्तीया साप्ताहिक कार्यक्रममा
झोलय् जी पुचः झोडेया रवसालय् अन बुद्धपूजा व

धर्मदेशनी सम्पन्न जुले । शाकेयीनान्द महास्थविरपोखै
पंचशील प्रदान व प्रज्ञारश्म महास्थविरपोखै बुद्धपूजा
ज्युगु इलय् भिक्षु कुपार काशयप महास्थविरं धमंदेशना
यानाः धैबिज्यात कि शान्ति महुतुं जक हालाच्चन्ना
मज्यू चर्या नं यानायंदेमाः । अले महापुरुषपिति अनु-
यायी जुपाः चर्या याना यंकल धाःसा अवश्य नं लोक-
जनया शान्ति प्राप्त जुइ ।

दशशील दीक्षा प्रदान

किपु, बछलाथ्व ४-

नगरमण्डप श्री कीर्ति बिहारय् अखिल नेपाल
भिक्षु महासंघया संघ महानायक भिक्षु प्रज्ञानन्द महा-
स्थविरया ८७ दें बुद्धिया लसताय् ८७ म्ह उपासिकापित्त
अनगारिका दश शील दीक्षा, संघ उप-महानायक भिक्षु
शाकयानन्द महास्थविरं प्रदान याना बिज्यात ।

अनगारिका दशशील दीक्षा ग्रहण यानादीपि
मध्ये २१ म्ह उपासिकापिसं से खानाः पीत बस्त्र पुनाः
पूण अनगारिका नियम पालन यानाच्वनेगुया लिसे
बाकी मेवि उपासिकापि नं पीत बस्त्र पुनः छवाः तक
बिहारय् च्वनीगु ज्यु दु । युगु अवसरय् ज्यु बुद्धपूजा
अष्टपरिकार दानया ज्याइचलय् भिक्षु अतिरुद्ध महा-
स्थविर, भद्रत बुद्धघोष महास्थविर, भिक्षु सुदर्शन,
थामणेर्पि, अनगारिकापि व उपासक उपासिकापिसं
द्वति काःगु खः । भिक्षु शाकयानन्द महा थविरं दान-
शील भावनाया बारय् उपदेश बियाबिज्याःगु खः ।
बौद्धपरम्परा कथ अनगारिकापितिगु नां छुइगु इव-
लय् संघ महानायकया नाम दकलय् थजिस्म ७८ दें
या हीरामाया लाभाकारयात प्रजाति गौतमी अन
इवःलाक जानाकारी, मकुलमासा व दत्ता धकाःनां छुइगु
ज्या जुल । उगु अवसरय् हाल तसकं म्हंमफयाः महार-
जग्नं शिक्षण अस्पतालय् उपचार याकाच्चवना बिज्याःम्ह
मन्तेयात ननानं म्ह फ्यमा, ता ग्रायु जुइमा धकाः
कैमना यात ।

शान्तिनायक गौतम बुद्धको

२५३० औं जयन्तीको

सुखद अवसरमा

हाम्रा समस्त ग्राहक महानुभावहरूको

उत्तरोत्तर प्रगतिको निमित्त

हार्दिक शुभकामना छ ।

नेपाल बैंक लिमिटेड

प्रधान कार्यालय

ग्राम : नेपालक्ष्मी, धर्मपथ, काठमाडौं

२५३० औं बुद्ध जयन्तीको

पुनीत उपलक्ष्यमा

विश्वमानवको सुख शान्तिको लागि हार्दिक

शुभकामना !

होटल याक एण्ड यति

दरबार मार्ग

काठमाण्डौं

२५३० सौ बुद्ध जयन्तीको

महान पुनीत उपलक्ष्यमा हाम्रा यात्रुवर्ग तथा

सम्पूर्ण प्राणीको

कल्याण होस् भन्ने

हादिक शुभकामना गर्दछ ।

राही नेपाल
वायुसेवा